Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

Regionální politické strany středovýchodní Evropy - komparace

Václava Slámová

Plzeň 2012

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Studijní program Politologie

Studijní obor Politologie

Bakalářská práce

Regionální politické strany středovýchodní Evropy - komparace

Václava Slámová

Vedoucí práce:

doc. PhDr. Ladislav Cabada, Ph.D.
Katedra politologie a mezinárodních vztahů
Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2012

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, červenec 2012 ……

Poděkování:

Tímto bych ráda poděkovala doc. PhDr. Ladislavu Cabadovi, Ph.D. za jeho vstřícnost, ochotu a především cenné rady a připomínky při zpracování mé bakalářské práce.

Obsah

1 Úvod 1

2 Teoretická část 3
2.1 Politická strana 3
2.2 Konfliktní linie versus stranické rodiny 6
2.2.1 Cleavage centrum – periferie 7
2.3 Koncept stranických rodin 8
2.4 Regionální politické strany 10

3 Komparativní analýza 12
3.1 Česká republika 12
3.1.1 Politická situace v 90. letech 13
3.1.1.1 Otázka moravské národnosti 15
3.1.2 Hnutí za samosprávnou demokracii – Společnost pro Moravu a Slezsko (HSD-SMS) 16
3.1.2.1 Program strany 18
3.1.3 Volební výsledky versus volební systém 20

3.2 Slovenská republika 22
3.2.1 Politická situace v 90. letech 24
3.2.2 Spolužití 25
3.2.3 Maďarské křesťanskodemokratické hnutí (MKDH) 27
3.2.4 Maďarská občanská strana (MOS) 27
3.2.5 Strana maďarské koalice (SMK) versus strana Most - Híd 28
3.2.6 Volební výsledky versus volební systém 31

3.3 Litevská republika 33
3.3.1 Politická situace v 90. letech 34
3.3.2 Volební akce Poláků na Litvě (LLRA) 36

3.3.3 Volební výsledky versus volební systém 38

3.4 Rumunsko 40
3.4.1 Politická situace v 90. letech 41
3.4.2 Demokratický svaz Maďarů v Rumunsku (UDMR) 43
3.4.3 Volební výsledky versus volební systém 44

3.5 Chorvatsko 46
3.5.1 Politická situace v 90. letech 48
3.5.2 Nezávislá demokratická strana Srbska (SDSS) 49
3.5.3 Volební výsledky versus volební systém 50

4 Závěr 53

5 Použité zdroje 59

5.1 Literatura 59
5.2 Internetové zdroje 64

6 Resumé 67

7 Seznam zkratek 68

1 Úvod

Tématem této bakalářské práce je komparace regionálních politických stran ve středovýchodní Evropě. V rámci tohoto regionu jsou zvoleny konkrétní regionální politické strany z pěti států, a to České republiky, Slovenska, Litvy, Rumunska a Chorvatska. Uvedené státy byly vybrány vzhledem k tomu, že patří do zemí bývalého východního bloku. Politické strany a potažmo stranický systém se zde v demokratickém slova smyslu začal vyvíjet ve stejném období, a to počátkem devadesátých let 20. století. Už zde je tedy jeden prvek, který politické strany sbližuje, tím je doba jejich vzniku.

Výchozím bodem práce jsou konkrétní regionální politické strany, jejich teoretické vymezení a zařazení do typu stranické rodiny. K teoretickému vymezení a zároveň zařazení uvedených regionálních politických stran bude využito teorie autora Klause von Beymeho, který se zabýval problematikou zařazení politických stran do stranických rodin. Právě Klaus von Beyme představuje jednoho ze tří nejznámějších politologů, kteří se problematikou politických stran a stranických rodin zabývali. Jeho nejznámější knihou, kde se zaměřil na typologii politických stran a zařazení do stranických rodin, je publikace s původním německým názvem *Die Parteien in westlichen Demokratien* vydaná v roce 1982. Dalšími autory zabývajícími se danou problematikou a v takovém rozsahu jako Beyme jsou Giovanni Sartori a Maurice Duverger. Beyme oproti jiným autorům dokázal vytvořit ucelenou koncepci nejen k samotnému pojmu politická strana, ale především vytvořil komplexní práci k uchopení celkového stranicko-politického tématu (Fiala, Strmiska, 1998: 25 - 27).

Cílem této práce je charakterizovat vybrané regionální politické strany z uvedených zemí a analyzovat volební výsledky, kterých dosáhly na parlamentní i regionální úrovni. Základní výzkumnou otázkou této

práce je potvrzení či vyvrácení hypotézy, že volební úspěch regionálních stran byl ovlivněn v první řadě volebním systémem a následně zastoupením národnostních menšin v daném státě. K potvrzení hypotézy jsou stanoveny tři proměnné, z toho jedna závislá, kterou jsou volební výsledky regionálních stran, a dvě nezávislé proměnné, které představuje volební systém v dané zemi a demografické údaje o zastoupení národnostních menšin ve státě.

Práce je koncipována podle empiricko-analytického paradigmatu. Hlavní výzkumnou metodou byla zvolena komparativní případová studie, kterou Jan Karlas v knize Petra Druláka Jak zkoumat politiku definuje jako „*metodu, která zkoumá dva nebo několik případů a provádí jejich srovnávací analýzy“* (Karlas, 2008: 62).

Tato práce srovnává pět případů a je rozdělena do tří částí. První část představuje teoretické vymezení pojmů politická strana, teorie cleavages, koncept stranických rodin podle výkladu Klause von Beymeho a pojem regionální politická strana. Druhá část, nazvaná komparativní analýza, se věnuje konkrétním regionálním politickým stranám ve vybraných zemích a jejich charakteristice. Závěr představuje část třetí, kde bude zachycen výsledek analýzy a shrnutí podstatných bodů celé komparace.

2 Teoretická část

2.1 Politická strana

Začátky politických stran obecně jsou spojovány především s rozšiřováním volebního práva a také s růstem vlivu parlamentu. Od 19. století se vystřídalo na politické scéně několik kategorií stran. Ty se nakonec zařadily mezi čtyři základní typy. Jsou to tzv. strany elitní, masové, catch-all strany a kartelové. Strany elitní jsou považovány za jakési počáteční politické strany vůbec. Vznikaly na půdě parlamentu a jednalo se zde pouze o menšinu zúčastněných jak volených, tak voličů. Strany masové se zrodily spolu s rozšiřováním volebního práva. Opíraly se o masovou podporu. Typ této strany je už považován za politickou organizaci, je zde zapotřebí nějaké vnitřní struktury. Z masové strany se postupem času vyvinula tzv. strana catch-all, neboli univerzální strana. Tyto strany vznikly v západní Evropě po druhé světové válce. Požadavky a priority společnosti se změnily, musel se tomu přizpůsobit i politický život. Poté se vyvinul další typ strany, tzv. kartelový. Tyto už disponovaly koaličním potenciálem a soutěživostí mezi sebou (Klíma, 1996: 14 – 21).

Když se ale zaměříme na přímou definici pojmu „politická strana“ jako takového, ukáže se, že jednoznačné vymezení neexistuje, na což poukazují i rozdílné názory odborníků. Autoři se totiž neshodnou na jedné dané definici. V tomto případě lze však období vzniku definic rozdělit na dvě časová období, a to na období trvající do konce šedesátých let 20. století a na to, co následovalo poté. První definice začaly vznikat už během 18. století. Mezi nejznámější klasickou například patří definice Edmunda Burkeho. On politickou stranu klasifikoval jako skupinu lidí, která vzniká na základě prosazování národních zájmů. Tyto národní zájmy jsou prosazovány prostřednictvím konkrétního principu, na kterém

se daná skupina lidí shodne (Brunner, 1979: 332). Známý Burkeho kritik Joseph A. Schumpeter na politickou stranu nahlížel jako na orgán, jehož existence je vysvětlována pro získání politické moci (Schumpeter, 1986: 449 – 450). Burkeho myšlenka, že organizace existuje pro zajištění společného dobra, je pouze zastíracím manévrem k získání politické moci. V prvním časovém období tedy přetrvávaly teze, kdy se existence politických stran vysvětlovala, jako sdružení nějakých osob, které přes danou organizaci prosazovaly jakousi představu obecného dobra, svůj zájem nebo jim šlo o získání politické moci. Za uvedení bezpochyby stojí i Max Weber, který upozorňuje na to, že sdružení osob do politické strany je „dobrovolné“ a tam samozřejmě navazuje skutečnost, že této společnosti jde především o získání politické moci (Fiala, Strmiska, 1998: 18 - 25).

Nutné je ovšem zmínit také Sartoriho tzv. „minimální definici“[1], která je velmi často využívána pro základní charakteristiku politické strany. Toto základní vymezení poukazuje na primární znaky pojmu. Sartoriho definice je oblíbená především proto, že vykazuje minimální počet charakterizujících znaků, a tvoří ji tak obecně využitelným nástrojem. Velký problém ovšem nastává při odlišení pojmů „politická strana“ a „zájmová skupina“. Pro tuto diferenciaci je nejspolehlivějším kritériem „účast na volbách“. Zpravidla totiž zájmové skupiny nekandidují do voleb. Tento fakt se podařil Sartorimu zakomponovat do své definice. Obdobný problém nastává při vymezení rozdílů mezi politickou stranou a politickým hnutím. Nejčastěji je hnutí vymezováno jako širší fenomén, pro který je specifická menší míra organizovanosti, přičemž praxe poukazuje i na jiné aspekty a výše zmíněné přímo nepotvrzuje (Strmiska a kol., 2005: 10 – 14).

[1] „Strana je jakákoli politická skupina, která se představuje ve volbách a je schopna prostřednictvím voleb umístit kandidáty do veřejných úřadů“, citováno ze Sartori, G.: 2005: Strany a stranické systémy. Schéma pro analýzu, str. 74.

Možnosti obecné definice pojmu politická strana se trojice autorů – Sartori, Duverger a von Beyme – také věnovala, i když Klaus von Beyme ne zcela. On se termínu politická strana věnoval v komplexní práci zabývající se problematikou stranicko-politické teorie. Konkrétní definici rozebíraného pojmu se vědomě vyhýbal v souvislosti s jeho postojem k obecné teorii politické strany. Beyme totiž poukazuje na fakt, že definice neberou v potaz rozdíly mezi politickými stranami v Evropě a v Americe. Své postoje k obecné teorii shrnul ve studii *„Teoretické problémy výzkumu politických stran“* v roce 1983. Zde si Beyme položil otázku na existenci obecné teorie politických stran jiným přístupem ve smyslu, zda existence takovéto teorie je přínosem a „proč je jí tak málo“ (Fiala, Strmiska, 1998: 42). Přitom je nespočet studií, které se výzkumem politických stran zabývají. Autoři Fiala a Strmiska ve své knize uvádí Beymeho základní myšlenky chápaní obecné teorie politických stran: *„jsou vědci, kteří nemohou bez deduktivní teorie být – pragmatici mohou, protože pro praktické používání výsledků výzkumu není nalezení obecné teorie nezbytnou podmínkou. Je tedy možno říci, že po shrnutí dosavadního vědění o politických stranách by byla obecná teorie politických stran žádoucí, ale je těžko dosažitelná. …“* (Fiala, Strmiska, 1998: 42 – 43). Beyme upozorňoval na to, že samotný empirický výzkum politických stran nevyužívá výhradně empirických metod a také poukazuje na fakt, že teorie politických stran zkoumané empiricko-analytickým paradigmatem jsou stejně podloženy normativními prvky. V neposlední řadě Beyme obecnou teorii pokládá za těžce dosažitelnou, ale reálnou, avšak pouze za situace, kdy teorie obsahuje normativní prvky. Není to ale pravidlem, protože jak Beyme uvádí, konstrukce teorie na normativním základě ztrácí právě tu obecnost (Fiala, Strmiska, 1998: 40 – 43).

2.2 Konfliktní linie versus stranické rodiny

V Evropě se během 19. a 20. století politické strany začaly transformovat. Prostředkem, kterým lze tuto proměnu dobře uchopit, je koncepce tzv. *cleavages* (konfliktní linie) vypracovaná Steinem Rokkanem. Tato koncepce je založena na uvědomění dané skupiny, že disponuje tzv. kolektivní identitou. Jedná se o to, že společnost se dělí na různé sociální skupiny a tyto jsou oddané „své“ politické straně, zájmové skupině apod., která reprezentuje jejich zájmy a potřeby. Společnost se proměňovala postupně, velký vliv na tuto transformaci měla především národní a průmyslová revoluce. Vliv revolucí na společnost lze podle Rokkana sledovat ve dvou rovinách: v teritoriální dimenzi a funkcionální dimenzi. Národní revoluce se stala základem pro budování moderního národa, tzv. *nation-building*. Oproti tomu průmyslová revoluce znamenala boom pro průmysl a také demografické změny, které se projevily i v oblasti politické. Národní revoluce ve spojitosti s teritoriální dimenzí uvedla v existenci konfliktní linii *centrum – periferie*, která v sobě odrážela nechuť regionů připojit se k budování moderního národa. Obyvatele v regionech k tomu vedla především jejich odlišná identita a také historické, jazykové a etnické důvody. Právě tato konfliktní linie se stala původem regionálních uskupení. Výsledkem pozorování funkcionálních dimenzí národní revoluce vznikla konfliktní linie *církev – stát*. Z pohledu teritoriální dimenze díky průmyslové revoluci vytvořila konfliktní linii *město – venkov,* a z pohledu funkcionální dimenze konfliktní linie *vlastníci – pracující.* V tomto případě je nutné si uvědomit, že Rokkan svojí koncepci aplikoval na „západoevropské“ společnosti (Lipset, Rokkan, 1967: 10 - 15).

Vymezení výše uvedených konfliktních linií na území bývalého východního bloku je dosti problematické. V komunistickém období byly veškeré existující vazby konfliktních linií zpřetrhány, v některých

případech zničeny úplně. Podle Kopečka zde existovala konfliktní linie, kterou lze charakterizovat jako *komunismus – antikomunismus.* Po ukončení éry komunismu se „předkomunistické“ (Kopeček, 2005: 27) politické strany snažily o obnovení, podařilo se to málokteré. Velký vliv působení komunismu mělo, a má dodnes, především na pojetí osy „levice – pravice“ na politické úrovni oproti západním zemím. Ve fázi demokratizace se začaly i v tomto regionu profilovat konfliktní linie. Především to byla *socioekonomická konfliktní linie transformace* a k této práci korespondující *nacionalistická konfliktní linie transformace.* A právě na těchto uvedených konfliktních liniích je možno vypozorovat, že byly typické pro postkomunistické země a zároveň odpovídaly západoevropskému vymezení konfliktních linií podle Rokkana, konkrétně *vlastníci – pracující* a *centrum – periferie.* K tomuto Kopeček dále uvádí: *„Nacionalistická konfliktní linie vychází z identity, která se buduje kolem národů či etnických skupin, náboženských vyznání či jazykových odlišností. Vzhledem ke skutečnosti, že u mnoha etnik a národů postkomunistické Evropy nebyl v minulosti završen národotvorný a státotvorný proces, je zvýšená role národnostně či etnicky motivovaných požadavků – zejména vytvoření moderního národního státu – pochopitelná“* (Kopeček, 2005: 28 – 29).

2.2.1 Cleavage centrum – periferie

Vzhledem k tématu práce je podstatná štěpná linie centrum – periferie, která vychází z teritoriálního předpokladu, kde centrum představuje hlavní roli a periferie roli podřízenou centru. Přičemž se tato periferie identifikuje jako etnicky, jazykově, nábožensky či jinak odlišná. Mnohdy je centrem proto utlačována. A zde je zakořeněn důvod vzniku regionálních hnutí či stran. Periferie začaly bojovat za uznávání svých práv, kultury a žádaly určitou míru autonomie, separaci či dokonce

secesi. Rokkan tyto autonomistické strany nazývá také jako „strany teritoriální obrany“ (Kopeček, 2002a).

Rokkan se ve svém výzkumu zabýval i problematickou otázkou „*diferenciace Evropy a jejích regionů na centra a periferie a sledování společensko-politických konsekvencí, k nimž toto rozdělení v historicko-politickém vývoji Evropy vedlo*“ (Hloušek, 2004a). Podstatou těchto koncepcí je podle něj uvědomit si význam území a zároveň vytváření hranic, které jednotlivá teritoria oddělují. Každé území je totiž identifikováno jak geograficky, tak žijícím obyvatelstvem. Obecně lze na evropský vývoj nahlížet „*jako na vývoj teritoriální struktury, vývoj hranic a jejich kontroly ve třech základních dimenzích“* (Hloušek, 2004a): 1. vojensko-administrativní dimenzí, 2. ekonomickou dimenzí, 3. kulturní dimenzí. Každá dimenze se vyznačuje dvěma typy identifikace, jednak je to překračování hranic a potom jejich bránění. Základ geografické dimenze tkví v tom, že periferie je území, které lze vyznačit a je přitom kontrolované z centra. V tomto případě Rokkan hovoří o *teritoriálním rozměru periferiality*. K tomuto ještě přidal druhý typ, a to *vertikální rozměr periferiality*, přičemž tato úroveň vychází z obyvatel a ne z území. Proto je nutné si uvědomit, že prostor je místo, kde se střetávají různé vztahy a vazby, přičemž centrum je složeno z důležitých rozhodujících aktérů a periferie vykazuje pasivní participaci na rozhodnutích, která jsou v daném centru učiněna. V tomto případě lze učinit následující postoj, a to že periferie je vůči centru ve stavu vzdálenosti, odlišnosti a závislosti především na třech uvedených dimenzích (Hloušek, 2004a).

2.3 Koncept stranických rodin

Velký vliv na systém politických stran a jejich zařazení do tzv. stranických rodin měl na počátku osmdesátých let 20. století Klaus von

Beyme. Autor analyzoval politické strany a na základě tohoto zjištění vymezil následující typy stranických rodin: *liberální a radikální, konzervativní, socialistické a sociálně-demokratické, křesťansko-demokratické, komunistické, agrární, regionální a etnické, extrémně pravicové a ekologická hnutí* (Beyme, 1985: 31 - 136). Při své analýze Beyme využíval několika proměnných. Mezi ty hlavní lze řadit období vzniku politických stran, tzn., jak a kdy politické strany historicky vznikaly. Dále počítal se čtyřmi hlavními konfliktními liniemi, které vymezil Stein Rokkan, a to centrum - periferie, církev – stát, město - venkov, vlastníci - pracující. Důležité na tomto výzkumu bylo to, že se Beyme zaměřil na proměny politických stran v čase. Při vymezování jednotlivých stranických rodin se stěžejní autor řídil tím, jak jednotlivé politické strany vznikaly, opíral se o podobné či shodné hodnoty, normy a také programovou strukturu. V první řadě ale pro Beymeho byl směrodatný princip ideologie, proto také užívá termínu *duchovní rodiny*. V devadesátých letech se autor pokusil svoji teorii aplikovat na politické strany zemí bývalého východního bloku. Rozdělení postkomunistických stran vymezil následovně: *reformní komunisté, hnutí/strany fóra, tzv. Forum Parties, křesťanští demokraté, liberálně konzervativní strany, sociální demokraté, agrární strany, strany s ekologickým potenciálem a regionální a etnické strany* (Beyme, 1996: 132 - 139).

V současnosti lze konstatovat, že období znovu vytváření a formování nových politických stran má středovýchodní Evropa za sebou, i když někdy s významnými rozdíly mezi zeměmi. Proto *„lze se předběžně domnívat, že místo konstrukce nové podoby stranických rodin je v současnosti možné pro střední Evropu opatrně a kriticky využít klasické západoevropské koncepty“* (Hloušek, Kopeček, 2010: 18). Pro Beymeho je typické, že pro určení podstaty ideologie zapojuje více infomačních zdrojů. Patří k nim dostupná literatura zabývající se jednotlivými politickými stranami, dále také průzkum stranických podkladů, které obsahují i programy a prohlášení stran. V tomto případě

se spíše hovoří o „ideologicko-programovém kritériu“ než pouze o ideologii (Hloušek, Kopeček, 2010: 16 – 21).

2.4 Regionální politické strany

Vznik regionálních politických stran je spojován s budováním západoevropské moderní společnosti a moderního státu, který vyvolal negativní ohlas periferních skupin. Snažily se tedy prosazovat své zájmy též na půdě parlamentu, ale nejen tam. Během 20. století se situace uklidnila, některé země udělily regionům částečnou, jiné úplnou autonomii. Proto toto období nevykazovalo velký počet regionálních či etnických hnutí. Zvýšení počtu těchto stran bylo zaznamenáno až ke konci 20. století, kdy padl komunismus a nastala éra demokratizace východního bloku (Hloušek, Kopeček, 2010: 236).

Stěžejní autor Beyme etnické a regionální strany řadí do jedné stranické rodiny. Vychází z toho, že struktura definice je de facto stejná[2]. Dále uvádí, že existuje více faktorů, které mohou ovlivňovat využití etnických a regionálních rozdílů pro politické účely. Mezi tyto řadí různé sociální indikátory, jako identifikaci s regionem či schopnost mluvit místním jazykem. Nicméně vznik regionálních a etnických stran na těchto indikátorech podle něj striktně nezávisí. Jako příklad uvádí Baskicko, kde mezi 44 % a 65 % voličů, kteří podporují jednu ze tří regionálních stran, baskickým jazykem nehovoří. Dalším ze sociálních faktorů, které mohou hrát roli, jsou náboženské tradice a zastoupení jednotlivých náboženských proudů v regionu. Důležité jsou i faktory geografické jako je velikost, jednota či umístění regionu (Beyme, 1985: 119 – 122).

[2] Vzhledem k využití teorie autora Klause von Beymeho pro tuto práci, který etnické a regionální strany řadí do jedné stranické rodiny, vycházím se stejného principu jako on. Proto jsou pojmy etnická strana a regionální strana v práci používány jako synonyma.

Ne všichni autoři se ale s Beymeho názorem ztotožňují. Jak tedy regionální a etnickou politickou stranu definovat? Například Strmiska definuje regionální stranu *„jako samostatné stranicko-politické formace regionální obedience, jejichž programově ideová i organizační identita, stejně jako jimi používané (a s jejich identitou spjaté) zdroje politické legitimace a volební mobilizace mají regionální charakter“* (Strmiska, 2003: 10). Důležitým faktem této definice je, že podstatou je teritorium, z čehož vyplývá, že regionální strany působí regionálně, ne na celostátní úrovni. Strmiska dále upozorňuje na to, že regionální strana nemusí být vždy také stranou etnickou. Vysvětluje to tím, že *„ne vždy se v regionální straně objeví také základ etnicity a naopak“* (Hloušek, Kopeček, 2010: 237). Z toho vyplývá, že jak regionální, tak etnická politická strana může existovat nezávisle na sobě. V případě, že se politický subjekt vyznačuje oběma charakteristikami, lze toto uskupení nazývat jako etnicko-regionální politická strana. Dále autor uvádí, že z ideově-programového hlediska evropské regionální strany vykazují jakousi „různorodost“. Vymezil několik modelů těchto stran: a) tato regionální strana vznikla na základě autonomistickém, jako „strana teritoriální obrany“, tedy vzešla z cleavages centrum – periferie; b) tato regionální strana vznikla na základě neúspěchu celostátní strany;… e) tato regionální strana vznikla na základě transformace regionálně působící strany, atd. (Strmiska, 2003: 10 – 13).

Co se týká umístění etnických a regionálních politických stran na ose levice – pravice Beyme konstatuje, že etnické strany, které vykazují hegemonní postavení v regionu, inklinují spíše k pravicové konzervativní orientaci. V regionu se tedy chovají jako catch-all strany. Ovšem v případě, že daný region ovlivňuje více politických stran, se regionální či etnické strany posunují na ose do leva. Dále Beyme poukazuje na vyspělost daného regionu. V těch průmyslovějších a více obydlených oblastech se strany kloní spíše k levici, oproti tomu tradiční a rurální oblasti inklinují k pravici (Beyme, 1985: 123 - 124).

3 Komparativní analýza

3.1 Česká republika

Česká republika jako samostatný stát vznikla v roce 1993, kdy došlo k rozdělení se Slovenskou republikou po dlouhých sedmdesáti pěti letech. V období první republiky se na území tehdejšího Československa vyskytovalo mnoho národnostních menšin, z čehož vyplývá i působnost etnických a regionálních politických stran ve větším počtu. Co se týká období po roce 1989, území Československa už nebylo tak rozsáhlé. Tlak, kterým působily někdejší etnické a regionální strany sice ožil, ale už ne tak silně. Dnešní Česká republika je charakterizována jako homogenní stát. Důkazem je bezesporu malý počet těchto stran a jejich malá úspěšnost na celostátní politice (Hloušek, Kopeček, 2010: 236 – 240).

Polistopadový vývoj ve stranicko-politické oblasti byl významně ovlivněn početným zastoupením různých hnutí a stran a samozřejmě také organizacemi, které se konstituovaly ve spojitosti s *„moravskou periferní identitární mobilizací“* (Mareš, 2003b: 22). Ovšem vliv těchto moravistických stran a hnutí časem slábl až na marginální úroveň. Termín „moravismus“ v tomto případě vyznačuje *„specifickou moravskou identitu, ať již pojímanou z regionalistického anebo nacionalistického hlediska“* (Mareš, 2003b: 22). Následný vývoj moravistických stran také ovlivnilo uspořádání Československa, posléze České republiky. Tento důležitý fakt by neměl být opomíjen při výzkumech politických stran (Mareš, 2003b: 22).

Obecně lze říci, že na území České republiky se po roce 1989 vyskytovalo a dodnes vyskytuje několik hnutí a stran, které jsou orientovány etnicky a regionálně. Za zmínku stojí romská uskupení, například strana *Romská občanská iniciativa* (ROI), i když postupem času její vliv upadá. V případě zastoupení etnicko-regionální strany jsou

příkladem strany či hnutí vzniklé na Moravě. Právě moravistické strany se vyznačují jak regionálním, tak etnickým charakterem. Například *Moravská národní strana* (MNS) vznikla na základě hájení moravského národa. *Hnutí za samosprávnou demokracii – Společnost pro Moravu a Slezsko* (HSD – SMS) vzniklo s cílem získání autonomie pro Moravu a Slezsko, aby se tato území právně rovnaly Čechám (Mareš, 2003a).

Rodina regionálních a etnických stran byla v České republice relevantně zastoupena do roku 1996, konkrétně stranou HSD-SMS, kdy do uvedeného roku získávala mandáty v poslanecké sněmovně. Ideologicky se zařazovala spíše do levého středu a byla tak velkým konkurentem sociálních demokratů. Uplatnění regionálních a etnických stran se ovšem neztratilo, zpravidla získávají mandáty v krajských, popřípadě městských zastupitelstvech (Mareš, 2002: 128, 146).

Česká republika je ústavou z roku 1992 deklarována jako jednotný demokratický stát. Zákonodárnou moc zde zastupuje dvoukomorový parlament. Ten se skládá z Poslanecké sněmovny a Senátu. Poslanecká sněmovna čítá 200 poslanců a senát je složen z 81 senátorů. Do Poslanecké sněmovny se volí poslanci na čtyři roky poměrným volebním systémem. Senátoři jsou voleni pomocí většinového volebního systému. K získání mandátu do Poslanecké sněmovny je potřeba splnit 5% volební klauzuli. U koalic dvou stran je procentní práh navýšen na 10 %, u tříčlenné koalice na 15 % a u čtyř a vícečlenné koalice na 20 %. Česká republika se dělí na 14 samosprávných krajů, které byly ustaveny zákonem od roku 2000 (Mrklas, 2004: 95 – 107).

3.1.1 Politická situace v 90. letech

Po listopadu 1989 zde byla všudypřítomná existence politického subjektu, tím bylo Občanské fórum, které působilo jako přestupní můstek mezi totalitním a demokratickým režimem. Velice silně ovlivňovalo

politickou scénu. Ve volbách v roce 1990 obdrželo nejvíce hlasů. Ale díky vnitřní názorové roztříštěnosti došlo k rozpadu tohoto uskupení. Přirozeně to vedlo k vytvoření polarizace stranického spektra (Pšeja, 2005: 30). Občanské fórum bylo považováno za zvláštní typ subjektu, který v mnoha směrech ovlivnil budoucí vývoj českého stranického systému. Občanské fórum se od počátku klasifikovalo jako organizace občanská, tedy ne politická. Mělo zájem o obnovu společnosti jako celku. Ve volbách v roce 1990 se nejvíce projevily tyto strany: *Klub angažovaných nestraníků* (KAN), HSD-SMS, Zemědělská strana a Hnutí důchodců za životní jistoty. Dochází k profilaci dalších subjektů kromě Občanského fóra, tím byla strana KSČ, již tedy přejmenována (neproběhla transformace) na KSČM a strany bývalé *Národní fronty* (ČSS a ČSL). Nově vznikající strany si musely vytvářet vlastní organizační strukturu, voličskou základnu apod. Profilace jim trvala déle než u těch již někdy fungujících. Na začátku roku 1990 se to nejlépe dařilo ČSSD a Straně zelených. ČSSD měla k dobru její existenci v exilových podmínkách po celou dobu vlády komunistů. Je třeba si uvědomit, že po sametové revoluci byl dán základ pro budoucí vývoj politických stran a stranického systému v České republice. I když jsme na oko fungovali jako republika Československá, bylo vidět, že se jak český, tak slovenský stranický systém začal ubírat jinými směry. Na to poukazovaly i průzkumy provedené v letech 1991 a 1992. Tyto ukázaly, že hlavní rozdíl mezi slovenskými a českými občany a společností vůbec tkvěl v postoji k tržnímu hospodářství a k privatizaci státního majetku. Z voličského chování na Slovensku vyplývala náklonnost k levicové vládě, kdežto v české části republiky se politika ubírala opačným směrem, konkrétně hospodářsky liberálním. Průzkumy ukázaly to, co fakticky začalo fungovat rokem 1990 (Vodička, Cabada, 2003: 115 – 118).

Největší úspěch z moravistických stran počátku devadesátých let slavila strana HSD - SMS, i když se neidentifikovala nacionalisticky, přesto někteří členové to tak cítili a vystupovali. Zástupce rurálních zájmů představovala Strana moravského venkova. Existují i strany, které nemají

zájem působit na celostátní úrovni, tím je hnutí Nestraníci pro Moravu. O tomto hnutí se dá říci, že reprezentuje a působí čistě regionalisticky a ve svém regionu. Pro přehlednost úspěšnosti strany HSD – SMS, lze konstatovat, že největší svůj úspěch měla při volbách v roce 1990. Podařilo se jí získat mandáty do České národní rady, Sněmovny lidu Federálního shromáždění a v komunálních volbách měla velký úspěch např. v Brně, kde získala 30,9 % hlasů při volbách do městského zastupitelstva. Počet křesel v tomto případě čítal 19 z 60 možných. Na počátku 90. let se totiž nesla *„idea vzniku samostatného moravského stranickopolitického systému, kde by MNS hrála roli konzervativní strany. Ovšem neexistence moravského zemského sněmu a postupný úpadek moravistického hnutí však neumožnil její realizaci“* (Mareš, 2003a). V současné době ovšem situace ohledně participace regionálních a etnických stran je pomíjivá. Žádná z těchto stran nemá zastoupení v poslanecké sněmovně, což je hlavní aréna stranického systému (Mareš, 2003a).

3.1.1.1 Otázka moravské národnosti

Vícero politických subjektů po roce 1989 mělo své programy, některé v nich požadovaly i uznání moravského národa jako takového, poukazovaly na dávnou historii Moravské země. Mezi ně ovšem HSD – SMS nepatřilo, to žádalo uznání zemské. Velká diskuze se ohledně moravské národnosti otevřela v roce 1991, kdy se konalo sčítání lidu. V případě zodpovězení této otázky se ale nedá zcela říci, že HSD – SMS by na tuto variantu nepomýšlela. Její členové se v tomto neshodovali. Například předseda ČNR Ján Kadlec k tomuto prohlásil: *„moravského nacionalismu se neobáváme, už proto, že moravská národnost ani neexistuje“* (Springerová, 2010: 72). Oproti tomu poslankyně Alena Ovčačíková se k tomuto vyjádřila: *„Domníváte se, že se vším všudy*

existuje česká národnost? Zřejmě si myslíte, že se snažíme postavit hrad z písku a budovat něco, co tu nikdy nebylo. Ale moravská národnost tu byla vždycky. Když si jenom představím rodný list své babičky, která se narodila roku 1895, ta tam moravskou národnost měla.“ (Springerová, 2010: 72). Statistický úřad, podle rozhodnutí politické elity, zařadil do svých sčítacích formulářů také kolonku s možností zaškrtnutí: národnost moravská a slezská. Po sečtení všech hlasů se ukázalo, že k moravské národnosti v rámci celé, tehdy ještě Československé republiky, se přihlásilo 13,2 %[3] obyvatelstva a ke slezské národnosti 0,4 %[4]. V rámci obou moravských krajů se přihlásilo k moravské národnosti 32,7 % občanů a 1,1 % občanů se přihlásilo ke slezské národnosti. Zajímavostí je, že při prvních volbách v roce 1990 hnutí HSD – SMS volilo 48 % občanů ze všech, kteří se hlásili k moravské národnosti. Následný proces sčítaní lidu, jenž se uskutečnil o deset let později, ukázal rapidní úpadek přihlášených občanů k moravské národnosti. Z 13,2 % přihlášených občanů k moravské národnosti z roku 1991 se nyní přihlásilo 3,72 %[5] z celkového počtu obyvatel (Springerová, 2010: 71 – 74).

3.1.2 Hnutí za samosprávnou demokracii – Společnost pro Moravu a Slezsko (HSD-SMS)

Jak už název napovídá, tato strana byla zaměřená na moravskou společnost a její problémy. Takových stran a hnutí vzniklo po revoluci mnoho. Této se však podařilo strukturální a organizační dotvoření a také několikaleté působení v Parlamentu České republiky. Stranu založil Boleslav Bárta, kterému se tímto podařilo navázat na moravistické zvyky

[3] Portál Českého statistického úřadu: 2012. Dostupné z http://notes3.czso.cz/csu/2003edicniplan.nsf/t/57004FD457/$File/Kapitola2.pdf, 20. 4. 2012.
[4] Portál Českého statistického úřadu: 2012. Dostupné z http://notes3.czso.cz/csu/2003edicniplan.nsf/t/57004FD457/$File/Kapitola2.pdf, 20. 4. 2012.
[5] Portál Českého statistického úřadu: 2012. Dostupné z http://notes3.czso.cz/csu/2003edicniplan.nsf/t/57004FD457/$File/Kapitola2.pdf, 20. 4. 2012.

z roku 1968. Cílem strany HSD-SMS bylo získání autonomie pro Moravu a Slezsko, aby se tyto území právně rovnaly Čechám. Prosazovala vznik zemského parlamentu, aby mimo jiné mohlo docházet k vytváření vlastních zákonů. Největší úspěchy strana zažívala v prvních letech po revoluci. Její oblíbenost začala postupem času klesat. Lidé v ní neměli už takovou důvěru. Bylo to i tím, že zemřel její hlavní vůdce Bárta a jeho nástupce už neměl takové charisma, aby voliče přesvědčil. Její působnost v parlamentu končí volbami v roce 1996.[6]

Toto hnutí navázalo na historické a ideové kořeny subjektu *Společnost pro Moravu a Slezsko* (SMS), které bylo činné už v roce 1968, ovšem nepodařilo se mu prosadit své nároky na federaci „tří zemí“. Po pádu železné opony svoji činnost SMS obnovila ještě na konci roku 1989. Na začátku dubna roku 1990 se na svém sjezdu toto uskupení přejmenovalo na HSD – SMS v čele s lídrem Boleslavem Bártou. Předseda strany Bárta stranu identifikoval jako *„nadstranické politické hnutí všech demokraticky smýšlejících Moravanů a Slezanů bez ohledu na jejich politické a náboženské přesvědčení“.* (Mareš, Strmiska, 2005: 1617). Zakládající dokument tohoto hnutí představuje tzv. „Moravskoslezská deklarace“, kde jsou stanoveny hlavní politické cíle a ideje hnutí (Springerová, 2010: 35 - 48).

Strana se pohybovala blíže k politickému středu. Po smrti předsedy Bárty vstoupil do čela hnutí Jan Kryčer. Na sjezdu v roce 1993 došlo k přejmenování z HSD – SMS na HSDMS, tzn. *Hnutí za samosprávnou demokracii Moravy a Slezska*. Toto nebyla poslední změna. Hned o rok později, tedy v roce 1994, došlo k další transformaci strany, o které se zasadilo „liberalistické křídlo“. Subjekt získal nový název – *Českomoravská strana středu* (ČMSS). Ne všichni s touto změnou souhlasili, a proto se část členů oddělila a vytvořila svůj vlastní subjekt v čele s Janem Smejkalem – *Hnutí samosprávné Moravy a Slezska*

[6] Brněnský deník.cz. Kárný, M. Samostatná Morava. Sen zmařený rivalitou. Dostupné z http://brnensky.denik.cz/serialy/samostatna-morava-sen-zmareny-rivalitou20091012.html, 12. 10. 2009.

(HSMS). Nově vzniklá ČMSS zaznamenala velký propad v komunálních volbách v roce 1994 a zároveň již není považována za regionální politickou stranu. Vzhledem ke svému propadu vytvořila v roce 1995 koalici pod názvem *Českomoravská unie středu* (ČMUS), která se skládala s ČMSS, Liberálně sociální unie a Zemědělské strany (Mareš, Strmiska, 2005: 1622 – 1623).

Vytvoření ČMUS nebylo zdaleka poslední změnou tohoto regionálního subjektu. V roce 1997 dochází ke zrušení ČMUS, přičemž její členská základna přešla do nově vytvořeného subjektu nazvaného *Moravská demokratická strana* (MoDS) s předsedou Ivanem Dřímalem. Ke straně se měla připojit ještě Moravská národní strana (původně HSMS), k čemuž v tuto dobu nedošlo. K integraci došlo až v roce 2005, kdy ještě před aktem se Moravská národní strana přejmenovala zpět na HSMS a MoDS se zrušila, a vytvořila společně novou politickou stranu s názvem *Moravané* s předsedou Pavlem Dohnalem, který původně zastupoval stranu HSMS. V roce 2009 byl zvolen nový předseda strany Jiří Novotný a v roce 2011 byl nahrazen Milanem Trnkou.[7]

3.1.2.1 Program strany

Politickým programem hnutí byla již zmíněná tzv. moravskoslezská deklarace. Ta už zakládala v roce 1968 nahrazené Hnutí pro Moravu a Slezsko. Ta současná z roku 1990 však plně nenavazovala na předchozí deklaraci. Naplněním této deklarace se mělo stát napravení tehdejšího federativního uspořádání, do kterého nebyla Morava se Slezskem zařazena. Deklarace z roku 1990 „měla“ vliv i na zákonodárné orgány, které na jejím základě vydaly usnesení, kterým došlo ke zrušení platnosti aktu, kterým se v roce 1949 zrušila Moravskoslezská země. Při setkání

[7] Portál strany Moravané: politická strana Moravané: 2012. Dostupné z http://moravane.eu/historie-strany/, 15. 6. 2012.

v Kroměříži, kde došlo ke schválení deklarace, ještě vznikla tzv. Rezoluce, ve které se „občané Moravskoslezské země usnesli na dalších bodech, které měly zajistit pokračování historie moravanství: *„1. Požadujeme rehabilitaci samosprávy země Moravskoslezské, zrušené komunistickým vedením státu 1. ledna 1949. 2. Požadujeme nové státoprávní uspořádání, v němž by země Moravskoslezská měla rovnoprávné, samosprávné a samofinancující postavení. 3. Za optimální považujeme řešení vnitřní struktury státu na spolkovém principu, jak je tomu ve vyspělých demokratických zemích, které měly možnost přirozeného historického vývoje a nebyly postiženy totalitními systémy. 4. Požadujeme rozvíjení staromoravských rostislavovských a cyrilometodějských tradic jako základnu moravské identity a zároveň i duchovní hodnoty schopné sjednocovat český a slovenský národ pro život ve společném státě a dosáhnout tak pevnější jednoty v mnohotvárnosti“* (Pavlovský, 2012).

Deklarace také navrhuje řešení problematické otázky v oblasti územněsprávní a je zastáncem samofinancování geograficko – ekonomických celků. Za celky jsou považovány země – Čechy, Morava se Slezskem a Slovensko. Členové hnutí zasadili do této deklarace dále nárok na uznání samosprávné spolkové země Moravskoslezské v rámci ČSFR, apod. V rámci uváděných požadavků ovšem odmítali, že by byli hnutím separatistickým (Springerová, 2010: 35 - 48).

Původní strana HSD – SMS tak prošla zajímavým procesem, kdy se transformovala po výše uvedených fúzích na stranu Moravané. Strana ve svém současném programu zmiňuje programové cíle následovně: *„vzhledem k téměř tisíc let trvající územně-správní historii Moravy a na základě evropským právem respektovaného práva národů na sebeurčení, usiluje strana Moravané, jako politický reprezentant moravského národa, o obnovení moravského zákonodárného sboru s působností na území moravské církevní provincie. Jako řádný člen evropské politické strany European Free Alliance usiluje strana Moravané o federativní uspořádání*

Evropy s členstvím evropských historických zemí, reprezentovanými tradičními evropskými zemskými národy.“[8]

3.1.3 Volební výsledky versus volební systém

V textu je již několikrát zmíněno, že nejúspěšnější chvílí pro HSD – SMS byly první svobodné volby v roce 1990. V následujících volbách zisky klesaly, což zapříčinilo i vznik koalice ČMUS. V prvních svobodných volbách se podařilo hnutí obsadit křesla ve všech volených orgánech. Do České národní rady se mu podařilo obhájit svá místa i v dalších volbách. V roce 1990 se mu tedy podařilo získat 10,03 % hlasů[9], což bylo 22 křesel[10]. A dostala se i do Sněmovny lidu Federálního shromáždění, kde získala 7 křesel[11]. Už rok 1992 byl pro HSD – SMS „neúspěšným“ oproti předchozím volbám. V roce 1992 neobhájilo svoji pozici ve Sněmovně národů a Sněmovně lidu. Při volbách v roce 1992 v České národní radě HSD – SMS získalo zhruba o 5 % hlasů[12] méně, v přepočtu hnutí na mandátech kleslo z 22 na 12[13]. V následujících volbách, které se uskutečnily v roce 1996 HSD – SMS kandidovalo již v koalici ČMUS a nepodařilo se jí obsadit žádné křeslo tehdy už v Poslanecké sněmovně. Od této doby do současnosti se nepodařilo žádné regionální straně prosadit se na půdě parlamentu, z čehož plyne, že na celostátní úrovni není relevantně zastoupena rodina etnických a regionálních stran.

Moravistické strany přirozeně kandidovaly i do krajských voleb. Kromě analyzované HSD - SMS kandidovala i HSMS. Ani jedna strana

---

[8] Portál strany Moravané: politická strana, dostupné na: http://moravane.eu/wp-content/uploads/2010/01/Politický_program_strany_Moravané.pdf, 9. 7. 2012.
[9] Portál Českého statistického úřadu: 2012. Dostupné z http://www.volby.cz/pls/cnr1990/u4, 11. 7. 2012.
[10] Portál Českého statistického úřadu: 2012. Dostupné z http://www.volby.cz/pls/cnr1990/u68, 11. 7. 2012.
[11] Portál Českého statistického úřadu: 2012. Dostupné z http://www.volby.cz/pls/sn1990/u68, 11. 7. 2012.
[12] Portál Českého statistického úřadu: 2012. Dostupné z http://www.volby.cz/pls/cnr1992/u64, 11. 7. 2012.
[13] Portál Českého statistického úřadu: 2012. Dostupné z http://www.volby.cz/pls/cnr1992/u68, 11. 7. 2012.

ale ve volbách neuspěla. Nepodařilo se jim oslovit dostatečný počet voličů k získání mandátu. Krajských voleb konaných v roce 2000 se HSD – SMS účastnila už jako MoDS a kandidovala společně v koalici s HSMS pod názvem Moravská koalice tehdy ještě v Brněnském, Olomouckém a Zlínském kraji. V Ostravském kraji kandidovala jako Moravskoslezská koalice a v kraji Vysočina pod názvem Prosperita Vysočiny. Ani v jednom kraji se nepodařilo koalici získat nějaký mandát. Například v Brněnském kraji získala 2,16 % hlasů[14] Volby uskutečněné v roce 2004 nyní již v Jihomoravském kraji (původně Brněnský kraj) znamenaly pro stranu další pokles, tentokrát strana MoDS získala pouhých 0,70 % hlasů[15]. V roce 2008 v tomto kraji již pod názvem Moravané, strana získala 0,89 % hlasů[16], což je nepatrný vzestup. Je přesto zřejmé, že myšlenka týkající se tradiční idey moravismu a emancipace moravského národa se vyčerpala (Springerová, 2006: 211 – 219).

Volební systém v České republice je od počátku devadesátých let stejný, občané republiky volí pomocí poměrného volebního systému. Tohoto systému je využíváno i při volbách regionálních (Mrklas, 2004: 106). Volební systém byl podroben reformám, i když autoři uvádí, že nebyly tak zásadní oproti jiným zemím. Ovšem za významnější reformu lze považovat tu před volbami v roce 2002. Především se jednalo o zvýšení volební klauzule pro koalice, hranice se zvyšovala dle počtu stran až do výše 20 %. Další významnější změnou byla změna metody přepočítávání dosažených hlasů na mandáty. Do roku 2002 bylo využíváno Hagenbach-Bischoffovy metody, po reformě se hlasy přepočítávají pomocí D´Hondtova dělitele, který ovšem více nahrává větším politickým stranám. Také došlo ke zvýšení počtu volebních

[14] Portál Českého statistického úřadu: 2012. Dostupné z http://www.volby.cz/pls/kz2000/kz21?xjazyk=CZ&xdatum=20001112&xkraj=10, 11. 7. 2012.
[15] Portál Českého statistického úřadu: 2012. Dostupné z http://www.volby.cz/pls/kz2004/kz21?xjazyk=CZ&xdatum=20041105&xkraj=10, 11. 7. 2012.
[16] Portál Českého statistického úřadu: 2012. Dostupné z http://www.volby.cz/pls/kz2008/kz21?xjazyk=CZ&xdatum=20081017&xkraj=10, 11. 7. 2012.

obvodů, což bylo zapříčiněno zvýšením počtu krajů. Charakteristické pro český volební proces je to, že nikdy nenahrával podpoře malých politických stran. Od počátku devadesátých let dosud se nezmírnily podmínky pro malé strany, které o více proporční zastoupení usilují (Šedo, 2007: 34 – 35). Volební systém tedy neposiluje pozici malých stran, ani příliš nepodporuje koalice, na které platí vyšší volební práh oproti jedné kandidující straně. Ovšem i 5% klauzule pro jednotlivé politické strany je dostatečným sítem (Šedo, 2007: 129).

3.2 Slovenská republika

Historie Slovenské republiky je spjata s Českou republikou. Od roku 1918 začala existovat Československá republika, která se rozdělila v roce 1993 na dva samostatné státy. Za období První republiky mělo Slovensko neustálé obtíže se silným maďarským vlivem v zemi. Maďarsko totiž chtělo zachovat celistvost území s maďarsky mluvícím obyvatelstvem a dělalo pro to vše možné. Slovensko však trvalo na svém územním vymezení. Díky Benešovým vyjednáváním se podařilo učinit demarkační linii mezi Slovenskem a Maďarskem (Olivová, 2000: 68 – 83).

Část slovenského státu po desetiletí totiž spadalo pod hlavičku státu uherského. Právě rakousko-uherské vyrovnání zasáhlo dobu tzv. „slovenského národního obrození“ a maďarské obyvatelstvo zde žijící se po tomto aktu začalo asimilovat. Mezníkem se pro ně stala tzv. Trianonská smlouva z roku 1920, která ve své podstatě zapříčinila začlenění asi tří milionů Maďarů do jiných, nově se utvářejících národních států. Toto byl první krok k nelibým vztahům mezi Maďary a Slováky. Po ukončení druhé světové války započala tzv. menšinová politika, která byla součástí Košického vládního programu. Maďarské etnikum mělo být podle Edvarda Beneše odsunuto tak, jak se to stalo Němcům. Vítězné

mocnosti s tímto procesem ovšem nesouhlasily, proto došlo „k výměně obyvatel“. Zhruba sedmdesát tisíc slovenských Maďarů opustilo území Slovenska a dalších zhruba padesát tisíc jich bylo odsunuto do sudetských oblastí. Menšina, která chtěla zůstat ve svém obydlí, musela projít tzv. „reslovakizací“. To znamenalo přihlásit se ke slovenskému národu, tímto se Maďaři vyhnuli odsunu, konfiskaci majetku i ztrátě občanských práv (Dufek, 2002).

Po pádu komunismu se na Slovensku zrodilo hned několik politických subjektů, které lze zařadit do stranické rodiny etnických a regionálních politických stran. Tyto subjekty zastupovaly maďarské etnikum a patřilo mezi ně uskupení Spolužití, *Maďarské křesťanskodemokratické hnutí* (MKDH) a *Maďarská občanská strana* (MOS), která zprvu vystupovala jako *Maďarská nezávislá iniciativa* (MNI). Fungovala zde i podstatně menší hnutí jako například Maďarská lidová strana založená v roce 1991. Byla to nacionálně zaměřená strana, dokonce kandidovala do parlamentních voleb v roce 1992 v koalici společně se Spolužitím a MKDH (Kopeček, 2007: 443 – 444).

Podle ústavy z počátku devadesátých let je Slovensko parlamentní republikou. Parlament je jednokomorový (Národní rada), čítající 150 křesel. Poslanci jsou voleni poměrným volebním systémem na období čtyř let. Pro získání mandátu je nutné překročit 5% volební klauzuli. U koalic složených ze dvou politických stran je práh 7 %, při složení více stran potom 10% volební práh. Územní samospráva je rozdělena na obce a vyšší územní celky (Lupták, 2008: 49 – 55).

Rodina etnických a regionálních stran byla na Slovensku zastoupena do roku 2009 jedinou relevantní stranou, kterou byla *Strana maďarské koalice* (SMK). Představovala jednotnou etnickou stranu. Do této podoby se přetransformovala sloučením tří samostatných politických subjektů. Tím bylo hnutí Spolužití, MKDH a MOS. Jmenované subjekty zde na počátku devadesátých let vystupovaly jako relevantní strany hájící zájmy maďarského obyvatelstva od počátku devadesátých let. Prvních

voleb se Spolužití a MKDH účastnila jako koalice. Subjekt MOS, jež byl orientován liberálně, se k nim přiřadil v roce 1994 (Kopeček, 2002b: 359, 370). Jak ukáže kapitola níže, novým zástupcem stranické rodiny etnických a regionálních stran se na parlamentní úrovni stala strana Most – Híd.

3.2.1 Politická situace v 90. letech

Polistopadová situace a nálada se na Slovensku podobala té české. Hlavním zástupcem lidu zde byla obdoba Občanského fóra – *Veřejnost proti násilí* (VPN). Obdobně jako v České republice se toto hnutí účastnilo pouze prvních voleb v roce 1990 v čele s Vladimírem Mečiarem. Ovšem vzhledem k různým názorům uvnitř hnutí se v roce 1991 toto uskupení rozpadlo. Mečiar si založil svojí stranu pod názvem *Hnutí za demokratické Slovensko* (HZDS), které navazovalo na VPN. Začala vznikat nová hnutí i strany a samozřejmě docházelo i k znovuobnovení již dříve existujících stran. Mezi tyto patřila *Sociálnědemokratická strana Slovenska* (SDSS), dále také *Demokratická strana* (DS), které bylo umožněno fungování za minulého režimu ovšem s přímou podřízeností komunistické straně. Také vystupovala pod jiným názvem, a to Strana slovenské obrody. Hned v roce 1989 se vrátila ke svému původnímu názvu, který užívala v době meziválečné. Ke znovuobnoveným politickým formacím rovněž patřila slovenská národní strana, která v prvních svobodných volbách dosáhla celkem zajímavého výsledku, konkrétně 13,9 % hlasů, což byl úspěch oproti stranám SDSS a DS, které získaly po 2 % a 4,4 % hlasů. Mezi nově vzniklé politické subjekty se zařadily právě etnicko-regionální strany – *Spolužití, MKDH a MNI*, která se v roce 1992 přejmenovala na MOS. Neznamená to, že by strany postavené na maďarském základě dříve neexistovaly, tyto se ale nově zformovaly. Spolužití s MKDH už do prvních voleb kandidovaly jako

koalice a získaly 8,6 % hlasů, což znamenalo 14 mandátů. Mezi nově vzniklé další politické strany lze uvést také *Křesťanskodemokratické hnutí* (KDH) a úplně novou *Stranu zelených na Slovensku* (SZS). Strana slovenských komunistů, která vystupovala pod názvem KSS, se po revoluci přejmenovala na *Stranu demokratické levice*. V roce 1998 došlo ke sloučení tří regionálních stran, tedy Spolužití, MKDH a MOS do jedné koaliční strany s názvem SMK, která vystupuje jako etnicko-regionální strana hájící zájmy maďarského etnika. Podnětem k tomu byla změna volebního zákona, kdy strana volební koalice pro získání mandátu musela překročit 5% hranici. Je to pravostředová politická strana, které jsou blízké křesťanské, konzervativní a liberální hodnoty (Kopeček, 2005: 455 – 474).

Na Slovensku se na počátku devadesátých let k maďarské národnosti přihlásilo 10,8 % obyvatel. Při sčítání lidu o deset let později, tedy v roce 2001 počet klesl na 9,7 %, přičemž rozdíl mezi lety činil v absolutních číslech o 8,2 % méně přihlášených obyvatel k maďarské národnosti.[17]

3.2.2 Spolužití

Politické hnutí Spolužití na Slovensku bylo založeno 27. února 1990. Zpočátku toto hnutí bylo registrováno pod názvem Soužití a původním záměrem bylo hájení zájmů pro více národnostních menšin žijících na Slovensku. Hnutí se od počátku vyznačovalo jako konzervativní a národně liberální demokratický subjekt ležící na pravicové ose a vykazující prvky nacionálního populismu: *„Samotný nacionalismus není negativní, ale naopak pozitivní pojem, vztah, pozitivní hodnota. Totiž v čase, kdy vznikla nová společnost, kdy došlo k transformaci středověké*

[17] Portál Štatistického úradu Slovenskej republiky: 2012. Dostupné z http://portal.statistics.sk/files/Sekcie/sek_600/Demografia/SODB/Tabulky/tab11.pdf, 12. 7. 2012.

společnosti na konci středověku, k přerodu „tradiční“ … společnosti, tehdy role národa demokratizovala celou společnost. (...) tento demokratizační proces je nesporně spojený s národem a nacionalismem“ (Kopeček, 2007: 455). Předsedou hnutí byl na zakládajícím sněmu zvolen Miklós Duray. Základní cíle a požadavky si členové stanovili na prvním ustavujícím kongresu, který se uskutečnil na konci března roku 1990. Hlavními cíli nově utvořeného hnutí bylo prosazování a obrana práv maďarské menšiny. Hnutí stavělo na budování maďarského povědomí a národní identity Maďarů, chtělo vytvořit vlastní samosprávu až po územní autonomii (Žatkuliak, 2005: 1392).

Ve vedení hnutí stáli dokonce i bývalí členové KSS a také členové komunistické organizace – Maďarský svaz mládeže. Duray v tomto případě užíval termínu „národní menšina“, který zakomponoval i do prohlášení. Slovo národnostní považoval za hanlivé. Ve stejný den, kdy se uskutečnil ustavující sněm, byla podepsána společně s MKDH koaliční smlouva s tím, že se každé hnutí bude vyvíjet nezávisle na sobě. Autoři ohledně ideového zaměření hnutí upozorňují na to, že v praxi se hnutí ne vždy chová jako zástupce konzervativního liberalismu. Například v oblasti hospodářské spíše připomíná levicově smýšlející hnutí. Stěžejním cílem Spolužití bylo zaměřit se na menšinové zájmy a práva, konkrétně na otázku „regionalismu a územní autonomie“. Hnutí bylo zastáncem decentralizace systému a zabývalo se regionální politikou. Evropskou unii také vnímalo velmi dobře, protože ji vnímalo jako *„Evropu skládající se z mezinárodních regionů“* (Kopeček, 2007: 454). Okrajově se hnutí ve svém programu zabývalo i církví, což potvrzuje konzervativní orientaci strany. Z počátku devadesátých let udržovalo blízké vztahy s maďarským občanským fórem, po jeho rozpadu se stranou Fidesz. Spolužití se na začátku koaliční spolupráce chovalo mnohem radikálněji oproti MKDH, a proto zpočátku fungování vykazovalo lepší volební výsledky (Kopeček, 2007: 445 – 456).

3.2.3 Maďarské křesťanskodemokratické hnutí (MKDH)

Toto hnutí se původně začalo vytvářet jako KDH, kde se ale dohromady sešli maďarští zástupci a vytvořili svojí vlastní stranu (Kopeček, 2007: 447). Strana MKDH byla založena v květnu 1990. Prvním předsedou se stal Kálmán Janics a potom Béla Bugár. Strana se identifikovala jako křesťanskodemokratická, v programu zdůrazňovala sociální potřebu a potřebu budování maďarské národní identity. Požadovala také samosprávní a kulturní autonomii (Žatkuliak, 2005: 1392).

MKDH se vyznačovalo nenacionalisticky, oproti hnutí Spolužití. Strana se také zajímala o menšinovou autonomii v oblasti školství a kultury. V tomto se se Spolužitím shodovaly. MKDH se podařilo zřídit maďarské katolické biskupství, a také výuku náboženství v základních školách. Pro stranu je charakteristické hájení zájmů maďarské menšiny, proto je řazena k rodině etnických a regionálních stran a ne ke křesťanskodemokratické stranické rodině. MKDH se oproti Spolužití chovalo méně radikálněji, proto i Spolužití mělo zpočátku větší ohlas. Ovšem větší oblibu si zajistila prostřednictvím zajímavé nabídky, ve které dokázala spojit široký profil křesťanskodemokratického charakteru se zájmy občanů maďarské národnosti (Kopeček, 2007: 447 – 458).

3.2.4 Maďarská občanská strana (MOS)

Vznik strany byl výrazně ovlivněn politickou situací v druhé polovině osmdesátých let v Maďarsku. Tam již od roku 1988 započal proces demokratizace. Maďarská občanská strana oficiálně vznikla v únoru 1990 pod názvem Maďarská nezávislá iniciativa (MNI), přičemž její členové se setkávali již od listopadu 1989 (Kopeček, 2007: 458). Subjekt

představoval novou politickou organizaci na Slovensku, která hájila zájmy národnostní menšiny. Členové MNI se skládali od maďarské inteligence (vědců, spisovatelů, apod.) až po dělníky. Dokonce využívala ke své činnosti oficiálnosti kulturní maďarské organizace Csemadok[18]. Prvním předsedou se stal Károly Tóth, kterého vystřídal v červnu 1990 Lázsló Nagy. Zpočátku své existence úzce spolupracovala se subjektem VPN (Žatkuliak, 2005: 1391).

Na svém Memorandu 33, sepsala požadavky týkající se například dvojjazyčnosti v tom smyslu, že důležité právní předpisy by měly být vydávány též v maďarštině, apod. Z počátku se strana označovala jako nezávislá iniciativa, tedy nebyla politickou stranou, ovšem charakterizovat lze od počátku jako liberální organizace. Ve volbách nevykazovala příliš velké úspěchy, spíše naopak, například v roce 1992 získala pouze něco málo přes 2 % hlasů. Její voličská základna byla velmi omezena. V roce 1992 došlo k transformaci subjektu na politickou stranu. Subjekt se přejmenoval na MOS, přičemž přímo navazoval na MNI. Vzhledem k tomu, že strana při volbách v roce 1992 nevykazovala uspokojivé výsledky, a to ani na komunální úrovni, začala vyjednávat o případné spolupráci se Spolužitím a MKDH. MOS, Spolužití a MKDH se totiž při jednáních shodovaly na podstatné věci. Tím bylo „netříštit maďarské hlasy“ (Kopeček, 2007: 459 – 462).

3.2.5 Strana maďarské koalice (SMK) versus strana Most - Híd

Strana maďarské koalice oficiálně vznikla v roce 1998 sloučením tří výše zmiňovaných subjektů. Hlavním důvodem vzniku či transformace

[18] Csemadok = „kulturní svaz maďarských pracujících v Československu“. Byla tedy kulturní organizací, která vznikla v roce 1949 jako jediný subjekt zajišťující kulturní potřeby pro národnostní maďarskou menšinu žijící na území Československa. Citováno z Petráš, R.: 2007. Menšiny v komunistickém Československu: právní a faktické postavení národnostních menšin v českých zemích v letech 1948 – 1970: str. 157.

stran do nového subjektu byla novela volebního zákona, která znevýhodňovala koalice. Každá strana z koalice musela dosáhnout 5% volební klauzule, aby mohla získat mandáty. To byl jasný impuls pro maďarské strany k vyvolání jednání o následném sloučení. V předchozích letech totiž vstupovaly do voleb jako Maďarská koalice. Uskutečnilo se několik jednání, jak správně dojít k fúzi stran. Nejaktivnější osobou v tomto případě byl Miklós Duray ze Spolužití, který argumentoval i tím, *„že maďarští voliči očekávají snížení, nikoli zvýšení počtu maďarských stran“* (Kopeček, 2007: 465). Po dlouhých debatách a diskuzích o variantách integrace stran, se sjednocovatelem stala strana MKDH v čele Bélou Bugárem, který si tak vydobyl nejvýhodnější pozici. Béla Bugár původně za MKDH byl zvolen předsedou strany SMK, dále došlo k vytvoření pozice čestného předsedy, tu zastával Miklós Duray původně ze Spolužití a prvním zástupcem předsedy se stal Árpád Duka-Zólyomi také ze Spolužití (Kopeček, 2007: 464 – 466).

Volební programy strana zpracovávala vždy na konkrétní volby. V roce 2009 ovšem vznikl politický program pod názvem „Moderní strana – životaschopná komunita“, který je směsicí představ, snah a činů strany na dalších dvacet let. Program se věnuje kohezní politice, kde je uplatňována podpora pro rodiny, kulturu a je zde zmíněna spolupráce v samosprávě. Dále se v dokumentu strana vyjadřuje ke školství, jazyku a kultuře, kdy je zapotřebí udržovat výuku v mateřském jazyce, což vyvolává potřebu dvojjazyčnosti. Je zde vyvolána podpora kulturním maďarským spolkům, aby se tak staly součástí regionálního života, apod. Dokument se přirozeně zaobírá národnostními menšinami na Slovensku, kdy upozorňuje na to, že *„prakticky každý pátý občan Slovenska patří k některé menšinové komunitě. Díky tomuto faktu je naše krajina z národnostního hlediska nejrůznorodější krajinou Evropské unie. Jsme přesvědčení, že národnostní různorodost obohacuje slovenskou společnost, a znamená to hodnotu pro všechny z nás. Odmítáme názory, které vidí nebezpečí v takovéto kulturní diverzifikaci, a řešení vidí*

v národnostně – kulturní homogenizaci"[19]*.* Vyjadřuje se i k rozvoji hospodářství v regionu, k postavení Maďarů v Evropské unii, apod.[20]

Vzhledem k vnitřním rozporům týkající se pohledu na autonomii regionu ve vedení strany SMK, se část elit oddělila a vytvořila novou stranu spolupráce Most – Híd. Ta vznikla 7. července 2009, jejím předsedou se stal Béla Bugár, a místopředsedou byl zvolen Rudolf Chmela, který je prvním Slovákem ve straně a bývalým ministrem kultury[21]. Strana tak představuje subjekt, který je zastoupen jak Maďary, tak Slováky. Béla Bugár má zájem na vzájemné spolupráci se Slováky, proto také došlo k jeho odchodu společně s dalšími členy z SMK. Most – Híd je postavena na několika pilířích, především ale na spolupráci mezi Maďary a Slováky, dále chce být „zajišťovatelem" vzájemné důvěry a tolerance. Její cíl je zaměřen na zabezpečení podmínek pro celé území státu bez rozdílu. Jedním z dalších uváděných pilířů je, že *„Slovenská republika je mnohonárodnostní, vícejazyčnou a multikulturní krajinou, a proto je třeba pro všechny obyvatele zabezpečit rovné možnosti pro práci, uplatnění se a spolužití"*[22]*.* Ve svém programu mimo jiné uvádí podporu rozvoje identity menšin, finanční podporu jejich kultury, školství. Volební výsledky v roce 2010 ukázaly, jak je osobnost Bély Bugára silná. Strana SMK, nyní v čele s předsedou Józsefem Berényiim, silně propadla[23]. Strana Most – Híd se stala novým relevantním zástupcem stranické rodiny etnických a regionálních stran na celostátní úrovni.

---

[19] Portál SMK (bývalá webstránka). Dostupné z http://www.smk.sk/index.php?option=com_content&task=view&id=28&Itemid=46, 7. 7. 2012.
[20] Portál SMK (bývalá webstránka). Dostupné z http://www.smk.sk/index.php?option=com_content&task=view&id=28&Itemid=46, 7. 7. 2012.
[21] Portál strany Most – Híd: 2012. Dostupné z http://www.most-hid.sk/sk/spravy?page=34, 9. 7. 2012.
[22] Portál strany Most – Híd: 2012. Dostupné z http://www.most-hid.sk/sk/content/ake-su-piliere-mostu, 9. 7. 2012.
[23] Portál Strany Maďarskej koalície: 2010. Dostupné z http://www.mkp.sk/sk/node/16466 , 9. 7. 2012.

3.2.6 Volební výsledky versus volební systém

SMK vzhledem ke svým zdařilým volebním výsledkům se ve třech volebních obdobích po sobě dostala do parlamentu. Ve volbách v roce 1998 získala 9,12 %[24] hlasů, po přepočtu hlasů strana obsadila 15 křesel[25] v parlamentu a stala se tak součástí Dzurindovy vlády (Kopeček, 2007: 469). V dalších volbách v roce 2002 svojí pozici v parlamentu obhájila s výsledky 11,16 % hlasů[26] a měla tak zajištěno 20 poslaneckých mandátů[27]. SMK tak znovu tvořila vládní koalici pro volební období 2002 – 2006. V následujících předčasných volbách, které se uskutečnily v roce 2006, strana SMK opět potvrdila stabilitu své voličské základny s výsledky 11,68 % hlasů[28] a 20 mandátů[29]. I vzhledem k uspokojivým výsledkům, se tentokrát SMK nestala součástí vládní koalice z důvodu povolebního vyjednávání a požadavků ke členům koalice. Po dvě vládní volební období byla nyní SMK v opozici. Parlamentní volby v roce 2010 znamenaly pro maďarskou stranu velký pád. Získala pouhých 4,33 % hlasů[30] a nezískala tak žádný mandát. Její chybějící hlasy totiž získala strana Most – Híd v čele s Bélou Bugárem. Obdržela 8,12 % hlasů[31] a 14 mandátů[32]. Stala se tak novou stranou v parlamentu.

---

[24] Portál Štatistického úradu Slovenskej republiky: 2012. Dostupné z http://app.statistics.sk/volby98/results/tab16.jsp, 9. 7. 2012.
[25] Portál Štatistického úradu Slovenskej republiky: 2012. Dostupné z http://app.statistics.sk/volby98/results/tab4.jsp, 9. 7. 2012.
[26] Portál Štatistického úradu Slovenskej republiky: 2012. Dostupné z http://portal.statistics.sk/showdoc.do?docid=4490, 9. 7. 2012.
[27] Portál Štatistického úradu Slovenskej republiky: 2012. Dostupné z http://app.statistics.sk/volby2002/webdata/slov/tab/tab4.htm, 9. 7. 2012.
[28] Portál Štatistického úradu Slovenskej republiky: 2012. Dostupné z http://app.statistics.sk/nrsr_2006/slov/obvod/results/tab3.jsp, 9. 7. 2012.
[29] Portál Štatistického úradu Slovenskej republiky: 2012. Dostupné z: http://app.statistics.sk/nrsr_2006/slov/obvod/results/tab4.jsp, 9. 7. 2012.
[30] Portál Štatistického úradu Slovenskej republiky: 2012. Dostupné z http://app.statistics.sk/nrsr_2010/sr/tab3.jsp?lang=sk, 9. 7. 2012.
[31] Portál Štatistického úradu Slovenskej republiky: 2012. Dostupné z http://app.statistics.sk/nrsr_2010/sr/tab3.jsp?lang=sk, 9. 7. 2012.
[32] Portál Štatistického úradu Slovenskej republiky: 2012. Dostupné z http://app.statistics.sk/nrsr_2010/sr/tab4.jsp?lang=sk, 9. 7. 2012.

Úspěch etnická strana přirozeně zastávala i ve volbách regionálních. V roce 2001, kdy se uskutečnily prvně volby do zastupitelstev krajů, obdržela celkem 60 mandátů, které obsadila ve třech krajích, a to v Nitranském, Trnavském a Banskobystrickém.[33]

Ve volbách do zastupitelstev krajů v roce 2005 strana SMK obdržela celkem 12,86 % hlasů a obsadila tak 53 mandátů. Úspěšná byla ve čtyřech krajích – Trnavském, Nitranském, Banskobystrickém a Košickém[34]. Zatím poslední volby v roce 2009 naznačily směr voličů k nově vzniklé straně Most – Híd. I když nově kandidující strana obdržela celkem pouze 2 mandáty, které zastávala v Bratislavském a Trnavském kraji. Strana SMK obdržela celkem 8,57 % hlasů a obsadila tak 35 mandátů ve stejných krajích jako v předchozím volebním období.[35]

Slovensko, stejně jako Česká republika, využívá poměrného volebního systému. Rozdílem je metoda, kterou se přepočítávají získané hlasy na mandáty. Na Slovensku je užíváno Haerovy kvóty. Stejně jako v Česku, i zde došlo k několika reformám, které ovšem měly v důsledku zásadnější charakter na vliv politických stran a stranický systém. Ještě na počátku devadesátých let byla snaha podporovat malé strany (Šedo, 2007: 136), ta byla přerušena zvýšením volebního prahu, což znamenalo asi nejvýraznější změnu. Z dříve platné 3% volební klauzule byla v roce 1992 zvýšena na 5 % a zvýšil se tak volební práh i pro kandidující koalice. Dalším podstatným zásahem byla reforma týkající se kandidatury koalic, kdy každá strana v koalici pro získání mandátu, musela získat minimálně 5 % platných hlasů. Ke změně došlo v roce 2002, kdy byly vráceny původní volební klauzule pro koalice, a došlo tak ke zmírnění volebních podmínek pro malé strany (Šedo, 2007: 36 – 37).

---

[33] Portál Štatistického úradu Slovenskej republiky: 2012. Dostupné z http://app.statistics.sk/volby01/webdata/slov/tab/tab2.htm, 9. 7. 2012.
[34] Portál Štatistického úradu Slovenskej republiky: 2012. Dostupné z http://app.statistics.sk/vuc_2005/slov/results/tab3.jsp, 9. 7. 2012.
[35] Portál Štatistického úradu Slovenskej republiky: 2012. Dostupné z http://app.statistics.sk/vuc2009/sr/tab3.jsp?lang=sk, 9. 7. 2012.

3.3 Litevská republika

Litevský stát si prošel několika etapami, které jeho vnitřní složení občanů, potažmo fungující politické strany ovlivnilo dodnes. Existence litevského státu je neodmyslitelně spjata s dějinami Polska. Již od 14. století vznikla mezi Litvou a Polskem tzv. Personální unie, která svoji existenci dovršila v 18. století. Od tohoto století se Litva stala součástí Ruska. V roce 1918 byla vyhlášena Litevská republika, která však neměla dlouhého trvání. Byla opět vržena do boje o nezávislost nejprve s polskou, posléze s ruskou stranou. Podstatným mezníkem pro Litvu byl rok 1940, kdy se země stala svazovou republikou Sovětského socialistického svazu (SSSR) na dlouhých padesát let. V tomto období prošlo obyvatelstvo Litvy výraznou rusifikací. Nezávislost Litevská republika vyhlásila v roce 1990 (Dančák, 1999: 71 – 84).

Nová ústava začala platit v roce 1992 a Litvu definovala jako demokratickou republiku zastoupenou přímo voleným prezidentem a jednokomorovým parlamentem tzv. *Seimasem*[36]. Parlament má 141 křesel a volební období je čtyřleté. Občané země volí pomocí smíšeného volebního systému, přičemž část poslanců je volena poměrným volebním systémem a druhá část poslanců je volena pomocí většinového volebního systému. K získání mandátu je stanovena volební klauzule 5 % pro politické strany a 7 % pro koalice, přičemž ve volebním období let 1992 – 1996 byl volební práh pro politické strany 4%. Litva do počátku devadesátých let byla vždy unitárním a centralizovaným státem a s regionalismem neměla žádné zkušenosti. Nyní má dvoustupňovou samosprávu, dělí se na okresy a ty dále na obce. Přestože litevský stát je charakterizován jako etnicky homogenní stát, přijal na sklonku osmdesátých let zákon, který umožňoval všem osobám obývající území

[36] Portál Ministerstva zahraničních věcí: 2012. Dostupné z http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/evropa/litva/politika/vnitropoliticka_charakteristika.html, 5. 4. 2012.

bez ohledu na jejich etnicitu žádat o litevské občanství (Hrdličková, Waisová, 2008: 119 – 123).

Vzhledem k minulosti Litevské republiky jsou na jejím území činné politické strany zastoupené polskou a ruskou menšinou. Polská menšina je zastoupena stranou *Volební akce Poláků na Litvě* (LLRA), v případě ruské menšiny se jedná o *Unii Rusů na Litvě* (LRS) (Kopeček, 2007: 90). Počet polských a ruských obyvatel žijících na tomto území se postupem času měnil. Zatímco v 19. století obývalo území téměř 18 % polské národnosti a 4 % ruské národnosti, na konci roku 1989 to bylo 7 % polské menšiny a 9 % ruské menšiny. Počet ruských obyvatel na území Litvy se přirozeně zvýšil vzhledem k přistěhovalectví za dob komunismu (Kopeček, 2000: 201 – 202). Počet obyvatel hlásícího se k polské národnosti od roku 1989 postupně klesal. Na prozatím nejnižší 6% hranici klesl v roce 2010, poté počet přihlášených k polské menšině opět pomalu rostl na současných 6,6 %[37].

3.3.1 Politická situace v 90. letech

V Pobaltských zemích byla hlavním zástupcem demokratizační síly všelidová hnutí. V Litvě bylo takovýmto zástupcem Hnutí pro perestrojku na Litvě – *Lietuvos Persitvarkymo Sajudis*, jehož vznik je datován rokem 1988. Členy Sajudisu byli příznivci protikomunismu, ale také reformní komunisté. Svojí činností se Sajudis zasloužil o svržení komunistické strany a také došlo k oddělení litevských komunistů od komunistické strany KSSS. Sajudis se účastnil prvních demokratických svobodných voleb, které se uskutečnily v roce 1990. Volilo se do Nejvyšší rady Litvy, v té době do tzv. *rekonstituovaného Seimu*. Litevský Seimas čítá

[37] Portál Litevského statistického úřadu: 2005. Dostupné z http://db1.stat.gov.lt/statbank/selectvarval/saveselections.asp?MainTable=M3010215&PLanguage=1&TableStyle=&Buttons=&PXSId=3236&IQY=&TC=&ST=ST&rvar0=&rvar1=&rvar2=&rvar3=&rvar4=&rvar5=&rvar6=&rvar7=&rvar8=&rvar9=&rvar10=&rvar11=&rvar12=&rvar13=&rvar14=, 12. 7. 2012.

141 mandátů. Do těchto voleb kandidovaly dvě hnutí, zmíněný Sajudis a Litevská komunistická strana, která vytvořila proti demokratizačnímu tlaku hnutí *Jednota* (Hloušek, 2005: 558). Jejich bezprostředním vítězem se stalo hnutí Sajudis v čele s předsedou Landsbergisem, které obdrželo 96 křesel (Hrdličková, Waisová, 2008: 114).

Vedle těchto dvou hnutí na konci osmdesátých let začaly vznikat další politické strany. Některé navázaly na předchozí činnost jako například *Litevská sociálnědemokratická strana* (LSDP) a *Litevská strana zelených* (LŽP). Vznikla také *Litevská křesťanskodemokratická strana* (LKDP). Ze Sajudisu se vyčlenila *Litevská demokratická strana* (LDP), která byla levostředově orientovaná a podporovala nezávislost Litvy. Nicméně hlavními aktéry v této době byl Sajudis a komunisté, kteří vznikající strany prozatím zastiňovaly. Postupem času se rozpadlo i hnutí Sajudis vzhledem k roztříštěnosti názorů jeho členů. To se odrazilo v předčasných volbách v roce 1992, kdy hnutí neuspělo. Ještě v tomto roce se nechalo identifikovat jako politická strana, která bojovala o pravicové voliče. Strana se přejmenovala na *„Vlastenecký svaz – Litevští konzervativci“* (TS-LK). Transformací prošla také LKP, která se přejmenovala na *„Litevskou demokratickou stranu práce“* (LDDP) a jednoznačně se identifikovala jako opoziční strana tehdy ještě fungujícího Sajudisu. *„Strany TS-LK a LDDP tak umožnily predominanci socioekonomické konfliktní linie transformace“* (Hloušek, 2005: 561), což mělo velký vliv na úspěch politických stran. Ty strany, které se vymezovaly na jiných konfliktních liniích a ve svém programu se nezaměřovaly na oblast ekonomickou, se nemohly těšit velkému úspěchu. Do tohoto modelu zde konkrétně zapadá i formace polské menšiny (Hloušek, 2005: 558 – 562).

Občané polské národnostní menšiny na Litvě žijí v oblasti Vilniuského kraje, který leží na jihovýchodě Litvy. Terčem kritiky se stali hned na počátku devadesátých let, kdy podporovali konzervativní prosovětský proud a chovali se autonomisticky. Oproti tomu Polsko je

řazeno mezi první země, které začaly s reformou komunistického režimu. Autonomistické tendence polské menšiny činily Litevce neklidnými. Obávali se možné separace, což by mělo vliv na další vývoj státu. Polsko se prostřednictvím diplomacie velmi zajímalo o život svých krajanů na území Litvy, především na dodržování lidských práv. Politická elita má zájem o to, aby jejich menšina na Litvě měla zajištěny takové podmínky pro život, jako mají občané v Polsku. Toto je činěno z prostého důvodu, kterým je, aby Poláci zde žijící neusilovali o návrat do své vlasti. Polsko a Litva mezi sebou uzavřely společnou deklaraci o přátelských vztazích a dobré sousedské spolupráci v roce 1992 (Dančák, 1999: 121 - 123). Jedním z úkolů polské diplomacie bylo právě podporování polské menšiny, aby bylo zajištěno zachování národní identity. K tomuto výsledku je tedy zapotřebí podporovat vzdělávání, kulturu, společenský život a také zajištění pracovních příležitostí v místní samosprávě (Widacki, 1997: 156).

3.3.2 Volební akce Poláků na Litvě (LLRA)

Strana oficiálně vznikla 23. října 1994. Současným předsedou strany je Waldemar Tomaszewski. Subjekt LLRA samozřejmě na politické scéně působil již dříve, ale pouze jako sociálně-kulturní organizace. Statutu politické strany se ujal proto, že v roce 1995 začala platit změna volebního zákona, která zakazovala kandidovat společenským organizacím do místní samosprávy. Strana ovšem kandiduje i do parlamentu a europarlamentu. Strana Volební akce Poláků na Litvě dominuje ve dvou regionech Litvy, a to ve Vilniusu, kde žije 63 % Poláků, a v regionu Salcininkai, kde žije okolo 80 % polské menšiny. Je zde na místě uvést, že národnostní menšina Rusů nežije v jedné oblasti. Rusové jsou po celém státě rovnoměrně rozptýleni, a tudíž nevytváří žádný majoritní počet v jednom okrese apod. (Kopeček, 2000: 207). Při

komunálních volbách stále čítají podporu, která se pohybuje mezi 60 až 70 %. Straně se v politickém životě podařilo chránit zájmy polské menšiny ke spokojenosti obou stran. Například pořádaly protestní shromáždění pro ochranu polského školství, jazyka a půdy. Společně se Sdružením polských škol se snažily o zlepšení právních předpisů v oblasti vzdělávání a národnostních menšin. Volební akce Poláků na Litvě se především stará o rozvoj polských škol v oblasti Vilniusu a také o hospodářský rozvoj v tomto regionu. V porovnání s jinými polskými komunitami mimo rodnou zemi, je zde nejsilnějším subjektem. V současné době strana čítá okolo 1200 členů.[38]

Vzhledem k tomu, že členská základna LLRA byla tvořena bývalými komunistickými představiteli i agenty KGB, a na kandidátky strana obsazovala osoby z bývalého hnutí *Jedinstvo*[39], velká část polské menšiny raději volila litevské strany. Především preferovala postkomunistickou LDDP, ve které působil i poslanec polského původu. Část polské menšiny také podporovala TS-LK. Zmíněné okolnosti daly také za vznik nové straně, která ve svém programu měla hájení zájmů všech národnostních menšin. Strana vznikla pod názvem *Svaz litevských národnostních menšin*, jejímiž členy byli polští i ruští podnikatelé. Lze konstatovat, že část litevských Poláků se při konaných volbách rozhoduje pouze podle své příslušnosti a druhá část volí dle politických preferencí (Kopeček, 2000: 206 – 207).

Ve svém volebním programu, které LLRA schválila v roce 2008, zmiňuje tři hlavní cíle, tím je reforma státu podle západních demokracií, dále sociální a ekonomický rozvoj v oblasti Vilniusu a za třetí hlavní cíl si strana uložila vytvoření podmínek, díky kterým všichni občané bez ohledu na národnost budou moci plně vykonávat svá politická, ekonomická, sociální a národní práva. Program obsahuje jak prvky levicové politiky,

---

[38] Portál strany Volební akce na Litvě: 2012. Dostupné z http://www.awpl.lt/index.php?option=com_content&view=article&id=55&Itemid=55&lang=pl , 3. 7. 2012.

[39] Jedinstvo – politické hnutí, které bylo proti samostatnosti Litvy a bylo příznivcem prosovětské politiky.

jako sociální a zdravotní ochranu, tak také uvádí pravicovou politiku, jako je například ochrana soukromého vlastnictví, navrácení půdy a majetku, i věrnost křesťanské tradici.[40]

3.3.3 Volební výsledky versus volební systém

Na počátku devadesátých let subjekt disponoval, ač malou, tak stabilní podporou polské menšiny. Při volbách v roce 1992 získala LLRA 4 mandáty[41] v parlamentu, ty ovšem v roce 1996 neobhájila a obdržela tak pouze 1 přímý mandát[42]. Tento neúspěch zabránil vytvoření vlastního poslaneckého klubu, a tudíž znemožnil efektivnější prosazování svých nároků. LLRA proto označila volební systém za diskriminační (Kopeček, 2000: 206 – 207). V parlamentních volbách v roce 2000 strana obdržela 1,42 % hlasů a získala 2 mandáty[43]. V následujícím volebním období ve volbách v roce 2004 získala 3,8 % hlasů a opět 2 mandáty[44]. V následných volbách v roce 2008 LLRA zaznamenala procentní nárůst, obdržela 4,8 % hlasů a obsadila tak 3 mandáty[45]. Na celostátní úrovni není LLRA příliš silná, zpravidla získává od jednoho maximálně do čtyř mandátů ve volbách. Do parlamentu se ovšem dostává jen proto, že pro strany národnostních menšin se uplatňuje jiná volební hranice než pro ostatní litevské politické strany (Dančák, Kubát, 2004:196).

---

[40] Portál strany Volební akce Poláků na Litvě: 2012. Dostupné z http://www.awpl.lt/index.php?option=com_content&view=article&id=57&Itemid=57&lang=pl, 3. 7. 2012.
[41] Center on Democratic Performance (Binghamton University): 2005. Dostupné z http://cdp.binghamton.edu/era/elections/lit92par.html, 9. 7. 2012.
[42] Center on Democratic Performance (Binghamton University): 2005. Dostupné z http://cdp.binghamton.edu/era/elections/lit97par.html, 9. 7. 2012.
[43] Center on Democratic Performance (Binghamton University): 2005. Dostupné z http://cdp.binghamton.edu/era/elections/lit00par.html, 9. 7. 2012.
[44] Center on Democratic Performance (Binghamton University): 2005. Dostupné z http://cdp.binghamton.edu/era/elections/lit04par.htm, 9. 7. 2012.
[45] Parties end Elections in Europe: 2012. Dostupné z http://www.parties-and-elections.eu/lithuania.html, 18. 7. 2012.

Úspěch ovšem LLRA slaví na regionální úrovni, kdy například při volbách do místní samosprávy v roce 1995 strana získala 4,5 % a 69 křesel (Kopeček, 2000: 206 – 207). Strana je úspěšná v regionu Vilnius, kde zpravidla získává mandáty v místních úřadech. Výsledky voleb z roku 2002 straně ve vilniuském regionu zajistily 50 mandátů[46] v místních zastupitelstvech. V následujícím volebním období od roku 2007 získala o tři mandáty více, obsadila tedy 53 křesel[47]. Voleb v roce 2011 se LLRA účastnila v koalici s LRS a obdržely celkově 61 mandátů[48], což ovšem znamenalo pokles přidělených mandátů.

Litva zavedla smíšený volební systém, kdy 71 poslanců je voleno většinově v jednomandátových obvodech a 70 poslanců je voleno prostřednictvím poměrného volebního systému, v tomto případě Litva představuje jeden celostátní volební obvod. V prvních svobodných volbách pro politické strany platila 4% hranice k získání mandátu, neplatila ovšem pro strany národnostních menšin. Pro následné volby ovšem byl volební práh zvýšen na 5 %. Další reformy uskutečněné ve způsobu volebního systému se týkaly především většinově volené složky, kdy ve volbách v roce 2000 postačovala vítězi voleb při 40% účasti voličů prostá většina, ve volbách v roce 2004 došlo k navrácení k volebnímu systému absolutní většiny (Šedo, 2007: 48 - 49). Volební systém zde prošel několika reformami, přičemž v současnosti platí, že volební systém je výhodný pro ty strany, které jsou schopné kooperovat. Většinová složka má poté za důsledek zhodnocování volebních výsledků. Poměrná složka je zase více ohrožena tlakem volební klauzule. Většinový volební systém tak na Litvě zajišťoval možnost získání mandátů více subjektům, přičemž tyto subjekty získávaly malý počet mandátů a měly tak šanci prosadit svoji politiku. Nebylo tedy nutné vytvářet koalice k obdržení

[46] Portál Litevského statistického úřadu: 2005. Dostupné z http://db1.stat.gov.lt/statbank/SelectVarVal/saveselections.asp, 10. 7. 2012.
[47] Portál Litevského statistického úřadu: 2005. Dostupné z http://db1.stat.gov.lt/statbank/SelectVarVal/saveselections.asp, 10. 7. 2012.
[48] The Lithuania Tribune: 2012. Dostupné z http://www.lithuaniatribune.com/2011/02/28/latest-results-of-2011-municipality-elections/, 10. 7. 2012.

křesel v parlamentu, z čehož byl patrný fakt, že se do parlamentu mohou dostávat i marginální politické strany. Toto ovšem platilo do roku 2000. Oproti tomu poměrná složka má zde charakter filtrace nejsilnějších stran (Šedo, 2007: 178).

3.4 Rumunsko

Rumunsko se stalo nezávislým již v roce 1877. Po ukončení první světové války došlo ke zvětšení území o dvojnásobek a ve stejném měřítku vzrostla i populace. Pod novým názvem „Velké Rumunsko“ v sobě skrývalo území Besarábie, Bukoviny, Transylvánie a Banátu. Sjednocení Rumunska přineslo posílení multietnického charakteru. Mezi národnostní menšiny obývající Velké Rumunsko především patřili Maďaři, Židé, Němci a Bulhaři. Během druhé světové války se přidalo v rámci invaze do Sovětského svazu na stranu Německa. Ovšem po skončení války se otevřela nová kapitola pro rumunskou státnost. Její orientace se přeměnila na prosovětskou a v roce 1947 byla vyhlášena Rumunská lidová republika, která přijala komunistickou ústavu. Výraznou osobou pro stát byl generální tajemník Nicolae Ceausescu, který se ovšem snažil odklonit od zahraničně-politického směru určovaného Sovětským svazem. Jeho diktátorský režim se podařilo zlomit až v roce 1989, po dlouhých dvaceti čtyřech letech. V jeho politice docházelo i k etnické asimilaci nepřizpůsobivých Maďarů (Rosůlek, 2008: 199 – 202).

V Rumunsku žije více národnostních menšin, ovšem tou relevantní, kterou lze přiřadit k rodině regionálních a etnických stran představuje strana *Demokratický svaz Maďarů v Rumunsku* (UDMR). Zastoupení ostatních menšin je v parlamentu zajištěno jedním mandátem. Přitom byla těmto ostatním stranám zastupujícím etnické menšiny odstraněna

bariéra 5% volební klauzule pro získání mandátu (Raděj, Setnička, 2002: 324).

Rumunsko je představitelem poloprezidentského režimu, kdy prezident má značné zahraničně-politické i vnitrostátně-politické kompetence a je volen přímo. Vláda je ovšem politicky odpovědná parlamentu, kdežto prezident nikoli. Od roku 1991, kdy byla schválena nová ústava, je parlament dvoukomorový, kdy obě komory jsou si rovny. Tato symetričnost nebývá příliš častá. Dále se Rumunsko v ústavě klasifikuje jako unitární stát (Rosůlek, 2004: 301 – 302).

Rumunský parlament se vyznačuje dvoukomorovým parlamentem, který je složen z poslanecké sněmovny čítající 332 křesel a ze senátu čítajícího 137 křesel. Volebním systémem pro obsazení křesel do obou komor je zvolen proporční volební systém, přičemž je tento volební systém využíván i pro regionální a komunální volby. Funkční období pro poslance i senátory je v trvání čtyř let. Dále se Rumunsko dělí na tzv. župy, kde je využito též proporčního volebního systému. Župy odpovídají krajskému zřízení. Ústava zajišťuje národnostním menšinám jejich zastoupení v parlamentu jedním poslancem, aniž by museli splnit uzavírací klausuli, která v roce 1992 činila 3 % a 8 % pro koalice. Po reformě v roce 2000 byla hranice pro získání mandátu zvýšena na 5 % pro jednotlivé politické strany a pro koalice tří stran 9 % a čtyř a více stran 10 % (Rosůlek, 2008: 206 – 213).

3.4.1 Politická situace v 90. letech

Jako snad ve všech zemích středovýchodní Evropy „okupované“ komunismem i v Rumunsku vypukla revoluce, konkrétně to bylo 21. prosince 1989 během Ceausescova projevu. Představitelem demokratizačního hnutí byla platforma *Fronta národní spásy* (FSN) v čele s Illiescem. Po pádu komunistického režimu se i zde začal rozvíjet

politický pluralismus. I zde se začaly obnovovat politické strany, které měly historickou tradici, měly na co navázat. Mezi tyto strany patřila *Křesťansko-demokratická rolnická národní strana* (PNTCD) a *Národní liberální strana* (PNL). Tyto dva subjekty se účastnily prvních voleb jako jedna organizace pod názvem *Národní konvence na obranu demokracie*. Později se přejmenovaly na *Demokratickou konvenci Rumunska* (CDR). Silným tlakem ovšem působila FSN. Kandidovali zde i etničtí Maďaři, kteří vytvořili uskupení UDMR. Výsledky prvních voleb přirozeně odpovídaly náladě společnosti. Nejvíce hlasů získal subjekt FSN, obdržel 66 % hlasů a dále se mezi úspěšné strany dostal UDMR a PNL. Jako jinde v Evropě i zde v hlavním demokratizačním hnutí panovala ideologická roztříštěnost, která zapříčinila pád vlády. Vláda zde ve volebním období 1992 – 1996 byla orientována sociálně-demokratickým programem. Ukázalo se, že je velmi složité také udržet koalici ve složení stran CDR, USD (Sociálně demokratickým svazem) a UDMR (Rosůlek, 2008: 202, 210 – 211).

Nesoulady ve vládní koalici zapříčinily neschopnost řešení sociálně-ekonomických problémů země. Nahlíželo se na ní jako na neschopnou k řízení země. Výsledky parlamentních voleb v roce 1996 vynesly do čela opět CDR, přičemž její kandidát Emil Constantinescu se stal zároveň novým prezidentem země. Rumunsko tak představuje zemi, kde byly do vedení země demokratickou volbou zvoleny elity, které měly vazbu na komunistický režim (Raděj, Setnička, 2002: 315).

V současnosti se k maďarské menšině v Rumunsku hlásí 6,6 % Maďarů a je tak největší menšinou žijící na území Rumunska[49]. V devadesátých letech se k maďarské menšině přihlásilo 7,1 %[50] obyvatel.

[49] Portál Národního statistického institutu Rumunska: 1998 – 2012. Dostupné z http://www.insse.ro/cms/files/RPL2002INS/vol1/tabele/t40a.pdf, 12. 7. 2012.
[50] Portál Národního statistického institutu Rumunska: 1998 – 2012. Dostupné z http://www.insse.ro/cms/files/RPL2002INS/vol4/tabele/t1.pdf, 12. 7. 2012.

3.4.2 Demokratický svaz Maďarů v Rumunsku (UDMR)

Strana UDMR vznikla 25. prosince 1989. Již od počátku existence byla tvořena třemi menšími uskupeními: *Maďarská malorolnická strana v Rumunsku, Maďarská nezávislá strana a Maďarská demokratická strana Rumunska.* Předsedou strany byl od počátku Béla Markó (Raděj, Setnička, 2002: 325), kterého vystřídal v roce 2011 Kelemen Hunor[51]. Strana vznikla na základě hájení a reprezentování zájmů maďarské komunity žijící v Rumunsku. Také představuje subjekt usilující o přežití maďarské kultury a požaduje autonomii v regionech obývanými maďarskými občany[52]. Níže uvedené volební výsledky ukazují, že strana je stabilním členem v poslanecké sněmovně od počátku devadesátých let, z čehož vyplývá, že má stabilní voličskou základnu. Ve volebním období 1996 – 2000 dokonce zastávala dva ministerské posty, což bylo vnímáno jako pozitivní a především historický krok k vylepšení vztahů mezi Maďary a Rumuny (Raděj, Setnička, 2002: 325).

V programu má UDMR jasně deklarováno, že je důležité, aby měli Maďaři zastoupení ve volební soutěži. Velice dbají na spolupráci s místními orgány. Podporují decentralizaci státu, aby bylo místní rozhodování co nejblíže k občanům, apod. Program je celkem rozdělen do čtyř článků, které obsahují kapitoly. Celý článek dvě je věnován menšinovým právům, konkrétně zajištění kvalitního vzdělávání pro budoucnost maďarských dětí. Dále uvádí, že „*rozhodujícím faktorem pro přežití etnických menšin je svoboda používat svůj mateřský jazyk“*[53]*.* Vlastně už od začátku svého vzniku se strana snažila dosáhnout práva na používání mateřského jazyka, což se UDMR podařilo v oblasti soudnictví, veřejné správy a také zřízení školek a škol, kde je jazyk

[51] Portál strany UDMR: 2012. Dostupné z http://www.udmr.ro/organizatie/cabinetul-presedintelui, 10. 7. 2012.
[52] Portál strany UDMR: 2012. Dostupné z http://www.udmr.ro/page/despre-noi, 10. 7. 2012.
[53] Portál strany UDMR: 2012. Dostupné z http://www.udmr.ro/uploads/pages/attachements/program_RO.pdf , 10. 7. 2012.

využíván. Dalším jejich cílem je prosazení používání maďarského jazyka na místních úřadech. Také ve svém programu prosazují dosažení kulturní autonomie ve smyslu institucionalizace. Chtějí úřady, které budou podporovatelem maďarské kultury. Pro občany žádají lépe placená pracovní místa, a také podporují rodiny, případně sociální orgány, které zajišťují životní fungování rodin.[54]

3.4.3 Volební výsledky versus volební systém

UDMR se od počátku devadesátých let pravidelně dostává do parlamentu a také obsazuje křesla v regionálních a komunálních volbách. Strana UDMR vzhledem ke své pozici se vždy dostávala do parlamentu. V prvních svobodných volbách získala 7,2 % a 29 mandátů. Ve volbách v roce 1992 získala 7,5 % hlasů a obdržela tak 27 mandátů. Od voleb v roce 1996 je patrný malý procentní pokles. V těchto volbách strana získala 6,6 % hlasů a obsadila 25 křesel. V následujícím volebním období od roku 2000 získala 6,8 % hlasů a obsadila tak 27 mandátů. V roce 2004 to bylo 6,2 % hlasů a 22 mandátů a prozatím poslední volby v roce 2008 vynesly stejné volební výsledky jako volby z roku 2004.[55]

Silnou pozici má UDMR i v regionálních volbách, kdy v roce 2000 strana od svých voličů získala 6,27% hlasů a 135 mandátů[56]. V dalších volbách v roce 2004 strana obdržela 7,80 % hlasů a obsadila tak 112 křesel. Volby v roce 2008 znamenaly pokles ve volebních výsledcích, UDMR obdržela 6,52 % a 89 mandátů.[57]

---

[54] Portál strany UDMR: 2012. Dostupné z http://www.udmr.ro/uploads/pages/attachements/program_RO.pdf, 10. 7. 2012.
[55] Parties end Elections in Europe: 2012. Dostupné z http://www.parties-and-elections.eu/romania2.html, 10. 7. 2012.
[56] presaLibera.ro: 2008. Dostupné z http://www.presalibera.ro/c-documentar/alegeri-locale-iunie-2000,1717.html, 12. 7. 2012.
[57] Biroul electoral central, BEC: 2008. Dostupné z http://www.beclocale2008.ro/documm/Mandate%20pe%20Partide/manpart.pdf, 12. 7. 2012.

Jak je výše uvedeno, Rumunsko od devadesátých let využívá poměrného volebního systému. Ten zde umožňuje snadnější pozici pro kandidující marginální politické strany, v tomto případě strany národnostních menšin. Volební podmínky v první i druhé polovině devadesátých let upravovaly způsob pro zastoupení národnostní menšiny. Daná strana zastupující národnostní menšinu získala mandát, jestliže: „*a) její menšina nezískala mandáty při distribuci základních mandátů, b) získala v celé zemi alespoň tolik hlasů, kolik odpovídalo 5 % průměrného počtu hlasů na 1 „základní“ mandát (cca 0,015 %), c) žádná další strana hlásící se k dané menšině nezískala více hlasů“* (Šedo, 2007: 82). Po reformě zákona v roce 2000 se volilo s vědomím zvýšené volební klauzule, která až dosud činí 5 % pro politickou stranu. Zákon dále usnadnil možnost kandidování politických stran, které zastupovaly národnostní menšinu. Byla konkrétně stanovena výjimka z povinnosti, která určovala, že v jednom volebním obvodě bude kandidovat jeden zástupce. Změny uskutečněné před volbami v roce 2004 ovšem naopak znamenaly zpřísnění podmínek pro strany národnostních menšin, kdy do této doby mohly získat 1 mandát za 5 % průměrného počtu hlasů, se hranice pro získání 1 mandátu zvýšila na 10 % (cca 0,032 %). Volební reformy uskutečněné v Rumunsku, které byly do procesu postupně vkládány, ukazují především na zvyšování překážek pro malé politické subjekty, za což mohou být považovány i strany zastupující národnostní menšiny. Na druhé straně je třeba brát v úvahu fakt, že rumunský volební zákon je stále velmi vstřícný vůči stranám národnostních menšin, které by tak neměly šanci získat mandát (Šedo, 2007: 82 – 84).

3.5 Chorvatsko

Chorvatská republika si prošla ke své samostatnosti bouřlivým procesem. Vždy byla součástí mnohonárodnostního státu. Od roku 1918 prosperovala v Království Srbů, Chorvatů a Slovinců, kde se jí podařilo vytvořit ústavně-právní rámec „chorvatského národa" jako politického objektu. Vzhledem k tomu, že v Království začala převažovat srbská dominance, začala se formovat „chorvatská lidová selská strana", které se podařilo spojit autonomně vedenou politiku s agrárními politickými zájmy. V době jugoslávské éry vystupovala v opozici. Přes svůj slibný vývoj pluralitního chorvatského stranického systému došlo k úpadku vývoje. Volby v roce 1923 ukázaly, že voliči budou volit na základě své národnostní příslušnosti. Tento fakt poukazoval na jednoznačnou dominanci konfliktní linie centrum – periferie (Hloušek, 2008: 262 – 263).

Samostatnost Chorvatské republiky byla vyhlášena v roce 1991 (Rychlík, Perenčevič, 2007: 356). Po vyhlášení samostatnosti ovšem došlo k ozbrojenému konfliktu, a to mezi militantními Chorvaty a chorvatskými Srby. Výsledkem byla změna ve složení obyvatelstva, přičemž v tehdejší Jugoslávii žilo na chorvatském území 12 % srbských Chorvatů. Po tomto konfliktu populace Srbů klesla na zhruba 5 %. Chorvatsko se tímto aktem stalo homogenním územím, i když se zde národnostní menšiny samozřejmě vyskytují, ale jejich počet nehraje v rámci politické moci výraznější roli. V současné době se k srbské národnosti hlásí 4,54 % Srbů[58]. Přesto by se z hlediska objektivního poznání měly v rámci rodiny etnických a regionálních stran od sebe odlišovat strany, které vychází z národnostně-chorvatského pudu a jsou zastáncem specifického regionu a na strany etnických menšin (srbské a bosňácké). Současným relevantním zástupcem regionální strany na

[58] Portál Ministerstva zahraničních věcí: 2012. Dostupné z http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/evropa/chorvatsko/index.html, 12. 7. 2012.

území Chorvatska je Istrijské demokratické shromáždění (IDS). Je třeba ovšem upozornit, že v chorvatském prostředí je třeba rozlišovat „typ“ regionální strany v tom smyslu, že existují subjekty, které hájí zájmy daného regionu, čímž je zmíněná IDS. Potom se jedná o subjekty vzniklé na základě národnostní menšiny, přičemž to byly pouze srbské strany, které byly schopny dostat se do parlamentu, například Srbská národní strana (SNS) (Hloušek, 2002: 172, 175).

Ústava charakterizuje chorvatský stát jako parlamentní demokracii, přičemž v devadesátých letech byl politický systém klasifikován jako poloprezidentský s rysy autoritářství. To bylo především zapříčiněno prezidentem Franjo Tudjmanem, který se snažil politickou moc centralizovat. Až od roku 2000 za vlády Ivici Račana započala transformace směřující k decentralizaci a zároveň k dodržování parlamentní demokracie. Chorvatsko je správně členěno do dvaceti žup a hlavní město Záhřeb. Parlament, tzv. *Sabor*, se do reformy v roce 2001 skládal ze dvou komor Poslanecké sněmovny a Župní sněmovny. Volilo se na volební období čtyř let. Reforma zrušila Župní sněmovnu a parlament se tak stal jednokomorovým, kde lze obsadit 100, maximálně však 160 křesel. Volební období na čtyři roky zůstalo nezměněno (Hloušek, 2008: 265 – 270). Reformou v roce 2010 došlo ke stabilizaci počtu poslanců na 151, kdy 140 poslanců je voleno v deseti teritoriálních volebních obvodech. Další tři místa jsou zajištěna pro Chorvaty z diaspory, následující tři místa jsou zaručeny pro srbskou menšinu a posledních pět zbývajících mandátů je určeno pro ostatní národnostní menšiny[59]. Zajímavostí je, že ústava nikterak neurčuje volební systém do Saboru. To je určeno volebním zákonem, který je tak přímou součástí politického boje o voliče. Například v roce 1992 a 1995 bylo při volbách využito smíšeného volebního systému, kdežto v roce 2000 se volilo podle

[59] Portál ministerstva zahraničních věcí. Dostupné z http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/evropa/chorvatsko/politika/vnitropoliticka_charakteristika.html, 18. 7. 2012.

poměrného volebního systému. Zákon myslel i na národnostní menšiny, kdy měly zajištěno 8 křesel, které byly ještě rozděleny, 3 křesla pro srbskou menšinu a poté po 1 křesle pro ostatní menšiny. Na regionální úrovni se volí pomocí smíšeného volebního systému, kdy část politických zástupců je volena systémem prosté většiny a druhá část zástupců poměrným volebním systémem. Pro poměrný volební systém byla stanovena 5% volební klausule (Hloušek, 2008: 270 – 272).

3.5.1 Politická situace v 90. letech

Cestu k možné demokratizaci země otevřel prosincový sjezd *Svazu komunistů Chorvatska* (SKH) v roce 1989, která naznačila možnost svobodných voleb a zároveň se strana zřekla vedoucí úlohy. Na konci osmdesátých let započala svůj demokratizační přerod a po volbách v roce 1990 se přejmenovala na *Sociálně demokratickou stranu Chorvatska* (SDP). Opozici SKH zde představovalo též uskupení typu fóra, tím bylo *Chorvatské demokratické společenství* (HDZ) v čele s Franjo Tudjmanem, které vzniklo v roce 1989 jako ilegální subjekt. Vznikaly i strany zastupující etnické Srby jako například *Srbská demokratická strana* (SDS), která požadovala federaci Chorvatska, a která by dále zajišťovala této menšině dosavadní práva a privilegia. V prvních volbách v roce 1990 se podařilo s velkým náskokem zvítězit HDZ. Obdržela 41,5 % hlasů (Hloušek, 2008: 263).

Počátek devadesátých let se nesl v duchu úpravy stávající ústavy, posléze přijetí nové ústavy, kde byla Chorvatská republika deklarována jako chorvatský národní stát. Postupné pozměňování stávající ústavy započalo rokem 1990, kdy se z ní vypustilo adjektivum „socialistická“ a došlo také k navrácení historických státních symbolů. Ostré spory přetrvávaly se srbským obyvatelstvem. To si vyžádalo přítomnost jednotek OSN. Situace se vyřešila až v roce 1995, kdy Chorvatsko svým

vítězstvím získalo samostatnost v historických hranicích. Velká část srbské menšiny tak během probíhajícího sporu z Chorvatska odešla a země se tak stala národnostně jednolitým státem. Válečné situace v zemi využila vláda strany HDZ, která výrazně zcentralizovala státní moc. Došlo tak k výraznému omezení rozhodovacích pravomocí regionů, respektive župních úřadů. Vláda též používala nelegální praktiky vůči opozici a účelově také pozměnila volební zákon vzhledem ke svému udržení se u moci. Protiopatření byla zajišťována i vůči nezávislým sdělovacím prostředkům. Tento autoritářský režim se překonal až díky volbám v roce 2000 (Hloušek, 2004b: 137 – 139).

Relevantní regionální stranu v devadesátých letech v Chorvatsku zastupovala SNS, která vznikla 18. května 1991 v Záhřebu. Prvním zakladatelem tohoto politického subjektu a zároveň jejím předsedou až do roku 2007 byl Milan Djukić. Novým předsedou strany se stal v roce 2007 Milan Rodić. Strana vznikla na základě vyhlášení nezávislosti Chorvatské republiky, jejímž explicitním cílem je hájení zájmů srbské menšiny[60]. Vzhledem k tomu, že existuje *Nezávislá demokratická strana Srbska* (SDSS), která dle statistických údajů disponuje lepším volebním potenciálem, byla vybrána pro analýzu tato strana.

3.5.2 Nezávislá demokratická strana Srbska (SDSS) [61]

Srbská nezávislá demokratická strana Srbska pod tímto názvem vznikla až v roce 1997. Činnost už ale vyvíjela od roku 1991, kdy byla tvořena progresivními srbskými silami státu. V roce 1995 se k ní připojila Nezávislá srbská strana a v roce 1997 se přejmenovala na výše uvedený subjekt. Strana vznikla ze zájmu srbské menšiny k potřebám organizace

[60] Portál Srbské národní strany: 2012. Dostupné z http://www.sns.hr./srpska-narodna-stranka.php, 12. 7. 2012.
[61] Portál Samostatné demokratické strany Srbska: 2011. Dostupné z http://www.sdss.hr/o%20sdss-u.htm, 12. 7. 2012.

opětovného začlenění regionu východní Slavonije, Baranja a západní Srem. Strana vznikla pro ochranu ohrožených lidských práv, politických a národních práv Srbů a jejím hlavním cílem je zachování srbské populace v této oblasti a zachování tak jejich kulturní a národní identity. V průběhu času se rozšířil početní návrat srbských uprchlíků, proto se začala věnovat i této problematice. Strana rozšířila svojí činnost i do jiných oblastí Chorvatska a stala se tak regionální stranou, působící i na celostátní úrovni.

Politická strana se identifikuje jako liberální se sociálně demokratickou orientací, z čehož by šlo usuzovat, že by tato strana mohla patřit do stranické rodiny socialistických a sociálně demokratických stran. Ovšem vzhledem k důvodu vzniku a charakteru strany ji lze podle mého názoru zařadit do rodiny regionálních a etnických stran. Strana se reprezentuje jako kvalitní zástupce pro srbskou menšinu v Chorvatsku, která nejlépe chápe potřeby a zájmy srbské komunity a jde jí především o zachování národní hrdosti a kulturní identity. Primárními cíli SDSS je podpora rovných práv pro všechny bez jakékoli diskriminace, zajištění pomoci při začleňování do společnosti navrátivších srbských uprchlíků. Dále získání poměrného zastoupení v parlamentu i na úřadech místní samosprávy. Usiluje o autonomii v oblasti srbské kultury a vzdělávacích institucí, apod. Strana je podporovatelem regionalizace a decentralizace státu.

3.5.3 Volební výsledky versus volební systém

Na parlamentní úrovni byla strana úspěšná již v devadesátých letech, kdy SDSS ve volbách uskutečněných v roce 1990 získala 1,60 % hlasů a byl ji přidělen 1 mandát[62]. Další získané hlasy od voličů ukazují až

[62] Portál Institutu pro srovnávací politologický výzkum: 2012. Dostupné z http://ispo.fss.muni.cz/modules/elections/election.php?id=36, 12. 7. 2012.

volební výsledky z roku 2000, kdy strana obdržela 0,82 % hlasů. V současnosti nezastává žádný post v parlamentu.[63]

Na regionální úrovni SDSS disponuje stabilní voličskou základnou. V regionálních volbách uskutečněných v roce 2001 strana celkem získala 18 mandátů, ty obsadila ve čtyřech regionech, Sisačko-Moslovačké župě, Šibensko-Kninské župě, Vukarsko-Srijemské a Osečko-Barajnské župě[64]. Ve volbách v roce 2005 strana obsadila celkem opět 18 mandátů. Nyní to bylo v následujících čtyřech regionech: Ličko-Sejnské župě, Šibensko-Kninské, Vukarsko-Srijemské a Osečko-Barajnské[65]. Prozatím v posledních regionálních volbách uskutečněných v roce 2009 strana uspěla celkem v sedmi župách. Z toho ve dvou župách kandidovala v koalici více stran. Celkem získala 12 přímých mandátů v regionech Karlovačko, Ličko-Sejnském, Šibensko-Kninském a Vukarsko-Srijemském. V regionu Sisačko-Moslavačkém kandidovala v koalici sedmi stran, přičemž koalice celkem obsadila 20 mandátů. Druhým regionem, kde strana kandidovala v koalici, nyní pěti stran, celkem získala 11 mandátů.[66]

Co se týká volebního procesu Chorvatska od počátku devadesátých let, je pro něj specifické to, že typ volebního systému není dán ústavou, ale volebním zákonem. To vede ke skutečnosti, že volební zákon je přímou součástí předvolebního procesu. V první polovině devadesátých let bylo využito smíšeného volebního systému, kde byla kombinace proporční a většinové složky v jednomandátových obvodech. V dalších volbách se volilo podle poměrného volebního systému. V roce 2003 parlament přijal nový volební zákon, který je platný dodnes. Je v něm stanovena 5% volební klauzule a D´Hondtova metoda pro

[63] Portál Institutu pro srovnávací politologický výzkum: 2012. Dostupné z http://ispo.fss.muni.cz/modules/elections/election.php?id=386, 12. 7. 2012.
[64] Portál Státní volební komise Chorvatska: 2011. Dostupné z http://www.izbori.hr/2001Lokalni/Rezultati_IZBORA_2001_/rezultati_izbora_2001_.html, 12. 7. 2012.
[65] Portál Státní volební komise Chorvatska: 2011. Dostupné z http://www.izbori.hr/2005Lokalni/index.html, 12. 7. 2012.
[66] Portál Státní volební komise Chorvatska: 2011. Dostupné z http://www.izbori.hr/izbori/izbori09.nsf/wi?openform, 12. 7. 2012.

přepočítávání hlasů na mandáty (Hloušek, 2008: 269 – 270). V prvních svobodných volbách v roce 1990 se ještě volilo podle většinového volebního systému, konkrétně byl využit dvoukolový většinový volební systém, který způsobil nadreprezentaci nejsilnější strany. Ovšem ani po zavedení smíšeného volebního systému nedošlo k přílišnému zlepšení pro politickou participaci ostatních stran. Šanci možná ještě měly strany regionální. Volební systém tedy do roku 2000 zvýhodňoval vítěze, nyní zvýhodňuje silnější subjekty (Šedo, 2007: 213 – 221).

4 Závěr

Tato bakalářská práce se zabývá regionálními politickými stranami ve středovýchodní Evropě. Pro výzkum byly vybrány tyto strany: v České republice HSD-SMS, na Slovensku strana SMK, kterou v současnosti nahrazuje strana Most - Híd. Jako relevantní zástupce regionální strany v Litvě byla vybrána LLRA, v Rumunsku UDMR a v Chorvatské republice strana SDSS. Vzhledem ke stranické rodině etnických a regionálních stran byly výzkumu podrobeny regionální strany s etnickým podtextem.

V České republice na začátku devadesátých let byla relevantně zastoupena strana regionálních a etnických stran HSD – SMS, kdy strana získávala mandáty v regionálních i parlamentních volbách. Volební výsledky v prvních svobodných volbách ukázaly možný volební potenciál strany, která byla zvolena tehdy ještě do tří volených orgánů. V následných volbách ale strana začala ztrácet hlasy, kdy volbami v roce 1996 byla strana až do současné doby „vyřazena“ z účasti v parlamentu. Regionální volební výsledky ukazují podobný pokles, jako volby parlamentní. Již od prvních uskutečněných krajských voleb až dosud se nepodařilo straně prosadit na regionální úrovni. Výsledky jednotlivých ať už parlamentních, tak i regionálních voleb ukazují pokles voličů. Ovšem nutno dodat, že volby se konaly, a dosud se tak konají, na základě poměrného volebního systému. K přepočítávání hlasů byla využívána Hagenbach-Bischoffova metoda, v současnosti je to D´Hondtova. Volební systém v českém prostředí má tendenci spíše podporovat větší politické strany, toto specifikum si nese od počátku devadesátých let. Jako dokreslující prvek je na místě uvést, že k moravské národnosti žijící na území České republiky se v devadesátých letech hlásilo 13,2 % občanů. V roce 2001, kdy se uskutečnilo následné sčítání lidu, se k moravské národnosti přihlásilo 3,72 % občanů.

Strana SMK na Slovensku disponuje odlišnými výsledky. Na rozdíl od moravské regionální strany pravidelně od počátku devadesátých let

má zastoupení v parlamentu a je velice úspěšná i na regionální úrovni. Mezníkem pro stranu SMK byl rok 2009, kdy odešel silný představitel strany Béla Bugár a vytvořil vlastní stranu Most - Híd, která přebrala značnou část voličů SMK, což se projevilo v regionálních volbách v roce 2009. Nově vzniklému subjektu se v parlamentních volbách v roce 2010 ještě nepodařilo získat žádný mandát. Z analýzy regionálních voleb vyplývá pokles obdržených hlasů od voličů. Zatímco ve volbách v roce 2001 obdržela 60 mandátů, ve volbách v roce 2009 získala 35 mandátů. V tomto případě byl výsledek částečně ovlivněn vznikem strany Most - Híd, která obdržela 2 mandáty. Na Slovensku je využíváno stejného volebního systému jako v České republice, ovšem s tím rozdílem, že k přepočtu hlasů na mandáty je využíváno Haerovy metody. Výzkumem potřebných atributů bylo poukázáno na to, že volební systém na Slovensku vykazuje jiné chování oproti České republice. Zatímco Česko nevykazuje podporu malým stranám, Slovensko ano. Alespoň se tak snažilo na počátku devadesátých let, kdy platila 3% klauzule. Došlo k zpřísnění i pro koalice, ovšem rok 2002 znamenal zpětnou reformu, kdy byl vrácen procentní práh na nižší hranici a došlo i ke zmírnění podmínek pro malé strany. V devadesátých letech se k maďarské národnosti hlásilo 10,8 % obyvatel, o deset let později se k menšině přihlásilo 9,7 % obyvatel.

Analýza strany LLRA ukázala, že její postavení na národní úrovni není příliš silné. Mandát získává pravidelně vzhledem k tomu, že jako národnostní menšina nemusí splňovat dané omezení pro vstup do parlamentu. Ovšem zato si udržuje voliče v regionálních volbách, i když jak je uvedeno, v těch posledních kandidovala v koalici s LRS a musela se tak o mandáty dělit. Proto v těchto volbách nezískala tolik mandátů jako ve volbách předchozích. Ve volbách v roce 2002 obsadila 50 křesel, přičemž v roce 2009 se musela dělit o 61 křesel se stranou LRS. Občané Litevské republiky volí pomocí smíšeného volebního systému, kdy část je volena poměrně a část většinově. Způsobem volebního systému se Litva

odlišuje od Česka a Slovenska. Podpoře malých stran nahrává většinová složka, kdy strany získávaly i minimální počet mandátů. To se trochu změnilo po reformě v roce 2000. Pro menšiny na Litvě je podstatné, že zákonem mají zajištěno zastoupení v parlamentu, protože volební výsledky ukazují, že klasickou cestou by nebyly přítomny v parlamentu. Mírný pokles je zaznamenán i v počtu přihlášených obyvatel k polské menšině. Zatímco v devadesátých letech se k menšině hlásilo 7 % obyvatel, v současnosti je evidováno 6,6 % přihlášených k polské národnostní menšině.

Provedená analýza strany UDMR poukazuje na silné postavení maďarského etnika v Rumunsku. Již od počátku devadesátých let strana pravidelně získává mandáty v celostátních i regionálních institucích. V parlamentu pravidelně obsazuje více jak dvacet křesel. Zatímco v prvních volbách obsadila 27 mandátů ve volbách v roce 2008 22 mandátů. Úspěšnost strany dokazují i výsledky regionálních voleb, kdy obsazuje pravidelně značný počet křesel, i když výsledky voleb z roku 2008 zaznamenaly pokles voličů, strana získala o více jak dvacet mandátů méně než v minulém volebním období. Pro srovnání ve volbách regionálních v roce 2000 obsadila 139 mandátů a ve volbách v roce 2008 89 mandátů. Vliv na to měla i reforma, uskutečněná v roce 2004, kdy došlo k navýšení volebního prahu z 5 % průměrného počtu získaných hlasů na 10 %. V Rumunsku se volí prostřednictvím poměrného volebního systému, což by mohlo vést k myšlence, že zde budou obdobné výstupy jako ve výše uvedených zemích. Opak je pravdou. Jako se v důsledku odlišuje Česko a Slovensko, tak i Rumunsko vykazuje úplně jiné chování. Analýza poukazuje na to, že pro rumunský volební systém je typická podpora malých stran, i když se postupem času podmínky zpřísňují. Přesto jsou oproti jiným zemím stále mírné. To je dáno předpoklady, které musí splnit strany zastupující národnostní menšiny. V devadesátých letech se k maďarské národnostní menšině

hlásilo 7,1 % obyvatel, v současnosti se hlásí 6,6 % obyvatel k národnostní maďarské menšině žijící v Rumunsku.

Analýza volebních výsledků poslední zkoumané strany této práce SDSS ukazuje, že v devadesátých letech získala nepatrný počet hlasů a obsadila 1 mandát v parlamentu. Další dostupný výsledek v parlamentních volbách byl v roce 2000, kdy získala necelé jedno procento hlasů. Výsledky regionálních voleb ovšem ukazují stabilní podporu strany. Pravidelně získává mandáty ve Vukarsko-Srijemském regionu. Ve volbách v roce 2001 získala 18 mandátů a v roce 2009 12 přímých + nespecifikovaný počet mandátů vzhledem k tomu, že kandidovala ve dvou regionech v koalici více stran. Chorvatsko se oproti čtyřem předchozím zemím ve smyslu volebního systému vymyká. Zatímco v Česku, Slovensku, Litvě i Rumunsku se od počátku devadesátých let volilo podle stejného volebního systému, který prošel různými reformami, Chorvatsko si prošlo hned třemi způsoby, jak volit zástupce země. V prvních volbách v roce 1990 bylo využito většinového volebního systému, poté se volilo podle smíšeného volebního systému a v současnosti se volí prostřednictvím poměrného volebního systému. Pro regionální volby je určen smíšený volební systém, kde část poslanců je volena poměrně a část většinově. V devadesátých letech se k srbské národnosti hlásilo 5 % obyvatel a v současnosti se eviduje 4,54 % přihlášených obyvatel k srbské menšině.

Dalo by se předpokládat, že se politické strany, v tomto případě regionální politické strany, které vznikly na počátku devadesátých let v postkomunistických zemích středovýchodní Evropy, budou vyvíjet podobným způsobem, a tudíž budou mít podobnou šanci na obsazení pozice ve volených orgánech. Výše uvedených pět případových studií však ukazuje, že tomu tak není. Každá země měla nastavené jiné podmínky pro malé strany, pro strany národnostních menšin. Ukázalo se, že i když je pro volby zvolen stejný volební systém, tak v každé zemi má jiné účinky. Studie jednotlivých regionálních stran také ukázala, že ne ve

všech uvedených zemích středovýchodní Evropy je v současnosti relevantní zastoupení stranické rodiny etnických a regionálních stran. Největší boom tyto strany obecně zažívaly v devadesátých letech po pádu komunistického režimu, kdy „přišla svoboda“ a každá národnost se tak chtěla prosadit. Je viditelné, že každá „etnická skupina“ chce svá práva a autonomii, přičemž tyto požadavky nejvíce prosazovala v počátku demokratizace. Postupem času se však ukazuje, že požadavky kdysi prosazované jsou pro voliče v současnosti neaktuální, jako je to například v České republice. Faktem, který vyplývá z této práce je, že v zemích, konkrétně na Slovensku a v Rumunsku, kde je silné zastoupení národnostní menšiny, je úspěšná i zkoumaná strana, což je především zapříčiněno účinkem volebního systému. V obou zemích se staví k národnostní menšině pozitivněji než v ostatních zkoumaných případech. Provedená analýza také ukazuje na vztah mezi početním koeficientem přihlášených obyvatel k národnostní menšině a výsledkem voleb, ať už se jedná o parlamentní či regionální volby. V první polovině devadesátých let se k národnostním menšinám hlásilo více obyvatel, což se ukázalo na větším procentuálním výsledku jednotlivých voleb. Počet přihlášených obyvatel k dané národnostní menšině podle uvedeného zjištění klesá. V této závislosti je viditelný i procentní úbytek přidělených hlasů etnicky orientované straně, která de facto zastupuje její zájmy. To má přirozeně vliv na počet přidělených mandátů v daném státě či lokalitě.

Finálním cílem této práce je potvrzení či vyvrácení hypotézy, že volební úspěch regionálních stran byl ovlivněn v první řadě volebním systémem a také zastoupením národnostních menšin v daném státě. Na samotný závěr lze konstatovat, že úspěšnost, respektive počet přidělených mandátů závisí na volebním systému v dané zemi a na metodě, kterou se přepočítávají získané hlasy na mandáty. Specifickým prvkem zůstává i početní zastoupení národnostních menšin, což také ovlivňuje úspěšnost etnických a regionálních politických stran, i když

volební výsledky v Litvě z roku 2008 poukazují na možnou změnu trendu, kdy prozatím strana získala nejvíce hlasů oproti minulým volbám.

5 Použité zdroje

5.1 Literatura

Beyme, K.: 1985. Political parties in western democracies. Aldershot: Gower Press.

Beyme, K.: 1996. Transition to Democracy in Eastern Europe. London: Macmillan press LTD.

Brunner, G.: 1979. Vergleichende Regierungslehre. IN: Band 1. Padernborn: Schöningh.

Dančák, B.: 1999. Litevská republika. IN: Dančák, B., ed., Pospíšil, I., Rakovský, A.: 1999. Pobaltí v transformaci: Politický vývoj Estonska, Litvy a Lotyšska. Brno: MPÚ.

Dančák, B., Kubát, M.: 2004. Litva. IN: Kubát, M. a kol.: 2004. Politické a ústavní systémy zemí středovýchodní Evropy. Praha: Eurolex Bohemia.

Dufek, P.: 2002. Maďarská menšina na Slovensku. Pokus o aplikaci vybraných teorií nacionalismu. Dostupné z http://www.cepsr.com/seps/clanek.php?ID=45, 7. 4. 2012.

Fiala, P., Strmiska, M.: 1998. Teorie politických stran. Barrister & Principal: Brno.

Hloušek, V.: 2002. Republika Chorvatsko. IN: Fiala, P., Holzer, J., Strmiska, M. a kol.: 2002. Politické strany ve střední a východní Evropě.

Ideově-politický profil, pozice a role politických stran v postkomunistických zemích. Brno: MPÚ.

Hloušek, V.: 2004a. Centra a periferie v Evropě – přístup Steina Rokkana. Dostupné z http://www.cepsr.com/clanek.php?ID=189, 28. 3. 2012.

Hloušek, V.: 2004b. Chorvastko. IN: Kubát, M. a kol.: 2004. Politické a ústavní systémy zemí středovýchodní Evropy. Praha: Eurolex Bohemia.

Hloušek, V.: 2005. Litva. IN: Strmiska, M., Hloušek, V., Kopeček, L., Chytilek, L.: 2005. Politické strany moderní Evropy. Analýza stranicko-politických systémů. Praha: Portál.

Hloušek, V.: 2008. Chorvatsko: Mezi pokušením autoritarismu a evropskou integrací. IN: Cabada. L. a kol.: 2008. Nové demokracie střední a východní Evropy. Praha: Oeconomica.

Hloušek V., Kopeček, L.: 2010. Politické strany: původ, ideologie a transformace politických stran v západní a střední Evropě. Praha: Grada.

Hrdličková, B., Waisová, Š.: 2008. Litva: Mezi Pobaltím a střední Evropou. IN: Cabada, L. a kol.: 2008. Nové demokracie střední a východní Evropy. Praha: Oeconomica.

Karlas, J.: 2008. Komparativní případová studie. IN: Drulák, P. a kol.: 2008: Jak zkoumat politiku: Kvalitativní metodologie v politologii a mezinárodních vztazích. Praha: Portál.

Klíma, M.: 1996. Krystalizace struktury politických stran v České republice po roce 1989. Praha: ČPSV.

Kopeček, L.: 2000. Litva, její národnostní menšiny a jejich politická reprezentace. IN: Dančák, B., Fiala, P., eds.: 2000. Národnostní politika v postkomunistických zemích. Masarykova univerzita: Brno.

Kopeček, L.: 2002a. Aplikace rokkanovské teorie cleavages na české politické strany na počátku éry masové politiky. Dostupné na: http://www.cepsr.com/clanek.php?ID=36, 27. 3. 2012.

Kopeček, L.: 2002b. Slovenská republika. IN: Fiala, P., Holzer, J., Strmiska, M. a kol.: 2002. Politické strany ve střední a východní Evropě. Ideově-politický profil, pozice a role politických stran v postkomunistických zemích. Brno: MPÚ.

Kopeček, L.: 2005. Slovensko. IN: Strmiska, M., Hloušek, V., Kopeček, L., Chytilek, L.: 2005. Politické strany moderní Evropy. Analýza stranicko-politických systémů. Praha: Portál.

Kopeček, L.: 2007. Politické strany na Slovensku 1989 až 2006. Brno: CDK.

Lipset, S. M., Rokkan, S.: 1967. Party Systems and Voter Alignments: Cross-National Perspectives. IN:Volume 7, International Yearbook of Political Behavior Research, s. 1 - 64.

Lupták, L.: 2008. Slovensko: Postkomunismus a národné mýty. IN: Cabada, L. a kol.: 2008. Nové demokracie střední a východní Evropy. Praha: Oeconomica.

Mareš, M.: 2002. Česká republika. IN: Fiala, P., Holzer, J., Strmiska, M. a kol.: 2002. Politické strany ve střední a východní Evropě. Ideově-politický

profil, pozice a role politických stran v postkomunistických zemích. Brno: MPÚ.

Mareš, M.: 2003a. Etnické a regionální subjekty ve stranickém systému České republiky. Dostupné na: http://www.cepsr.com/clanek.php?ID=156, 1. 3. 2012.

Mareš, M.: 2003b. Moravistické politické strany a hnutí. IN: Mareš, M. ed.: 2003: Etnické a regionální strany v ČR po roce 1989. Brno: CDK.

Mareš, M., Strmiska, M.: 2005. Moravistické strany a hnutí. IN: Malíř, J., Marek, P. a kol.: 2005. Politické strany: Vývoj politických stran a hnutí v českých zemích a Československu 1861 – 2004, II. díl: období 1938 – 2004. Brno: Doplněk.

Mrklas, L.: 2004. Česká republika. IN: Kubát, M. a kol.: 2004. Politické a ústavní systémy zemí středovýchodní Evropy. Praha: Eurolex Bohemia.

Olivová, V.: 2000. Dějiny první republiky. Praha: Karolinum.

Pavlovský, L.: 2012. Morava a Slezsko v českých zemích – vývoj obcí a měst od roku 1850: Nejprve úvaha o mizení historických zemí a hranic. Dostupné z: http://www.moravskoslezskaakademie.cz/msadoc/MS-hist.pdf, 2. 5. 2012.

Petráš, R.: 2007. Menšiny v komunistickém Československu: právní a faktické postavení národnostních menšin v českých zemích v letech 1948 – 1970. Praha: Eurolex Bohemia.

Pšeja, P.: 2005. Stranický systém české republiky. Politické strany a jejich vývoj 1989 – 1998. Brno: CDK.

Raděj, T., Setnička, T.: 2002. Rumunsko. IN: Fiala, P., Holzer, J., Strmiska, M. a kol.: 2002. Politické strany ve střední a východní Evropě. Ideově-politický profil, pozice a role politických stran v postkomunistických zemích. Brno: MPÚ.

Rosůlek, P.: 2004. Rumunsko. IN: Kubát, M. a kol.: 2004. Politické a ústavní systémy zemí středovýchodní Evropy. Praha: Eurolex Bohemia.

Rosůlek, P.: 2008. Rumunsko: Hybridní poloprezidencialismus. IN: Cabada, L. a kol.: 2008. Nové demokracie střední a východní Evropy. Praha: Oeconomica.

Rychlík, J., Perenčevič, M.: 2007. Dějiny Chorvatska. Praha: Lidové noviny.

Sartori, G.: 2005: Strany a stranické systémy. Schéma pro analýzu. Brno: CDK.

Schumpeter, J. A.: 1986. Kapitalismus, Sozialismus und Demokratie. Tübingen: Francke.

Springerová, P.: 2006. Moravistické politické subjekty v krajských volbách 2004. IN: Šaradín, P. ed.: 2006. Krajské volby v České republice. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.

Springerová, P.: 2010. Analýza vývoje a činnosti moravistických politických subjektů v letech 1989 – 2005. Brno: CDK.

Strmiska, M.: 2003. Pojetí regionálních a etnických stran. IN: Mareš, M. ed.: 2003: Etnické a regionální strany v ČR po roce 1989. Brno: CDK.

Strmiska, M., Hloušek, V., Kopeček, L., Chytilek, L.: 2005. Politické strany moderní Evropy. Analýza stranicko-politických systémů. Praha: Portál.
Vodička, K., Cabada, L.: 2003. Politický systém České republiky. Historie a současnost. Praha: Portál.

Šedo, J.: 2007. Volební systémy postkomunistických zemí. Brno: CDK.

Widacki, J.: 1997. Relation with Lithuania. IN: Yearbook of Polish Foreign Policy. Warsaw: Ministry of Foreign Affairs, s. 150 - 161.

Žatkuliak, J.: 2005. Politické strany a hnutia na Slovensku po novembri 1989 až do rozpadu česko-slovenského štátu 1992. IN: Malíř, J., Marek, P. a kol.: 2005. Politické strany: Vývoj politických stran a hnutí v českých zemích a československu 1861 – 2004, II. díl: období 1938 – 2004. Brno: Doplněk.

5.2 Internetové zdroje

Biroul Electoral Central, BEC: 2008. Dostupné z www.beclocale2008.ro.

Brněnský deník.cz. Kárný, M. Samostatná Morava. Sen zmařený rivalitou. http://brnensky.denik.cz/serialy/samostatna-morava-sen-zmareny-rivalitou20091012.html, 12. 10. 2009

Center on Democratic Performance (Binghamton University): 2005. Dostupné z http://cdp.binghamton.edu .

Parties end Elections in Europe: 2012. Dostupné www.parties-and-elections.eu.

presaLibera.ro: 2008. Dostupné z www.presalibera.ro.

Portál Českého statistického úřadu: 2012. Dostupné z www.czso.cz.
Portál Institutu pro srovnávací politologický výzkum: 2012. Dostupné z http://ispo.fss.muni.cz.

Portál Litevského statistického úřadu: 2005. Dostupné z www.stat.gov.lt.

Portál Ministerstva zahraničních věcí: 2012. Dostupné z www.mzv.cz.

Portál Národního statistického institutu Rumunska: 1998 – 2012. Dostupné z www.insse.ro.

Portál Samostatné demokratické strany Srbska: 2011. Dostupné z www.sdss.hr.

Portál SMK (bývalá webstránka). Dostupné z www.smk.sk.

Portál Srbské národní strany: 2012. Dostupné z www.sns.hr.

Portál strany Moravané: politická strana Moravané: 2012. Dostupné z http://moravane.eu.

Portál Státní volební komise Chorvatska: 2011. Dostupné z www.izbori.hr.

Portál strany Most – Híd: 2012. Dostupné z www.most-hid.sk.

Portál Strany Maďarskej koalície: 2010. Dostupné z www.mkp.sk.

Portál strany UDMR: 2012. Dostupné z www.udmr.ro.

Portál strany Volební akce na Litvě: 2012. Dostupné z www.awpl.lt.

Portál Štatistického úradu Slovenskej republiky: 2012. Dostupné z http://portal.statistics.sk.

The Lithuania Tribune: 2012. Dostupné z www.lithuaniatribune.com.

6 Resumé

The main topic of the bachelor thesis is a comparison of selected regional political parties in Middle - Eastern Europe. The starting point of the thesis is its theoretical part which deals with the definitions of the main terms, such as political party, cleavages, "familles spirituelles", and consequently, regional political party. The part focusing on families elaborates on the typology of German political scientist Klaus von Beyme. The leading topic of the comparison is pointing at the ethnic-regional parties in relation to the proportional representation of the selected nationality in the selected country which is the main electorate of such parties. In succession to the part of the thesis, the subsequent part analyses the election results at both levels regional and parliamentary. It also focuses on the voting system in the selected countries which, as the result shows, is essential for successful and active party participation at the political scene. The results of the thesis highlight the difference in the development of the parties which come from the same region – Middle Eastern Europe

7 Seznam zkratek

CDR – Demokratická konvence Rumunska
ČMSS – Českomoravská strana středu
ČMUS – Českomoravská unie středu
ČNR – Česká národní rada
ČSFR – Československá federativní republika
ČSL – Československá strana lidová
ČSS – Československá strana socialistická
ČSSD – Česká strana sociální demokracie
DS – Demokratická strana
FSN – Fronta národní spásy
HDZ – Chorvatské demokratické společenství
HSDMS – Hnutí za samosprávnou demokracii Moravy a Slezska
HSMS – Hnutí samosprávné Moravy a Slezska
HSD – SMS – Hnutí za samosprávnou demokracii – společnost pro Moravu a Slezsko
HZDS – Hnutí za demokratické Slovensko
IDS – Istrijské demokratické shromáždění
KAN – Klub angažovaných nestraníků
KDH – Křesťanskodemokratické hnutí
KGB – Výbor státní bezpečnosti
KSČ – Komunistická strana Československa
KSČM – Komunistická strana Čech a Moravy
KSS – Komunistická strana Slovenska
KSSS – Komunistická strana Sovětského svazu
LDP – Litevská demokratická strana
LDDP – Litevská demokratická strana práce
LKDP – Litevská křesťanskodemokratická strana
LKP – Litevská komunistická strana

LLRA – Volební akce Poláků na Litvě

LRS – Unie Rusů na Litvě

LSDP – Litevská sociálnědemokratická strana

LŽP – Litevská strana zelených

MKDH – Maďarské křesťanskodemokratické hnutí

MNI – Maďarská nezávislá iniciativa

MNS – Moravská národní strana

MoDS – Moravská demokratická strana

MOH – Maďarská občanská strana

PNL – Národní liberální strana

PNTCD – Křesťansko-demokratická rolnická národní strana

ROI - Romská občanská iniciativa

SDSS – Sociálnědemokratická strana Slovenska

SDSS – Nezávislá demokratická strana Srbska

SDP – Sociálně demokratická strana Chorvatska

SDS – Srbská demokratická strana

SKH – Svaz komunistů Chorvatska

SMK – Strana maďarské koalice

SMS – Společnost pro Moravu a Slezsko

SNS – Srbská národní strana

SZS – Strana zelených na Slovensku

TS-LK – Vlastenecký svaz – Litevští konzervativci

UDMR – Demokratický svaz Maďarů v Rumunsku

USD – Sociálně demokratický svaz

VPN – Veřejnost proti násilí